

**LUCRĂRILE SESIUNII DE
STUDII ȘI COMUNICĂRI**

**A PROFESORILOR DE
ISTORIE ȘI SOCIO-UMANE
ILFOV**

EDITORI:
Ilarion Țiu
Stan Stoica
Florin Petrescu

2021

**Extrema stângă românească
între utopie politică și trădare
națională. Crearea Partidului
Comunist din România,
8 mai 1921**

**Centenarul Partidului Comunist
Român (1921-2021). Mișcări
de protest revendicate de PCdR
în perioada interbelică**

**Pogromul de la Iași:
29-30 iunie 1941**

**„Planul mare”
Pogromul de la Iași**

**Oscilațiile politicii Partidului
Muncitoresc Român,
reflectate în tematica
revistei *Studii* (1955-1965)**

**Constituția postdecembristă a
României în contextul pandemiei**

Editori:
Ilarion Țiu
Stan Stoica
Florin Petrescu

Lucrările
SESIUNII DE STUDII ȘI COMUNICĂRI
a profesorilor de Istorie și Socio-Umane
ILFOV
(ediția a IX-a)
12 mai 2021

Organizatorii sesiunii:

Inspectoratul Școlar Județean Ilfov

Casa Corpului Didactic Ilfov

Societatea de Științe Istorice din România, filiala Ilfov

 LEISTUNG
Publishing

2021

ISBN 978-606-94215-3-6

CUPRINS

Extrema stângă românească între utopie politică și trădare națională. Crearea Partidului Comunist din România, 8 mai 1921 | 3

Violeta Constantinescu

Centenarul Partidului Comunist Român (1921-2021). Mișcări de protest revendicate de PCdR în perioada interbelică | 9

Ilarion Țiu

Pogromul de la Iași: 29-30 iunie 1941 | 17

Constanța Balog

„Planul mare ” - Pogromul de la Iași | 26

Kovács Károly

Oscilațiile politicii Partidului Muncitoresc Român, reflectate în tematica revistei Studii (1955-1965) | 30

Stan Stoica

Constituția postdecembristă a României în contextul pandemiei | 35

Ana-Maria Stan

Stana Martac

Extrema stângă românească între utopie politică și trădare națională.

Crearea Partidului Comunist din România, 8 mai 1921

Violeta Constantinescu

Liceul Teoretic „Ioan Petruș” Otopeni, jud. Ilfov

Comunismul, de la utopie politică la trădare națională

Utopia politică este o formă de organizare socială ideală la care omenirea a visat din zorii civilizației.

În antichitate, filosoful Platon a proiectat o societate perfectă în *Republica* sau *Politeia*, bazată pe o constituție ideală. Societatea perfectă în viziunea lui Platon cuprindea 3 stări:

- **Conducătorii** sau regii care trebuiau desemnați dintre înțelepți, dintre filosofi sau regele trebuia să fie el însuși, filosof;
- **Păzitorii statului** care în interior sunt gardienii iar în exterior sunt soldații sau războinicii;

Poporul muncitor, meșteșugarii și agricultorii, cei care asigurau, prin munca lor, traiul comunității;

- **O stare exclusă** pentru că este înclinată spre indisciplină și creează dezordine sunt **poeții**, de fapt **artiștii** în general.

Alte utopii politice aparțin:

- Sfântului Augustin: *Cetatea lui Dumnezeu*;
- Tommaso Campanella: *Cetatea Soarelui*.

Termenul de *Utopie* este introdus abia în epoca modernă de Thomas More sau *Morus*, care în 1516 imaginează o insulă pe care o numește *Utopia = locul care nu există nicăieri*.

La baza acestei societăți stă proprietatea comună, valoarea muncii care devine o obligație pentru toți, deși pentru muncile grele sunt păstrați sclavii. Statul are rolul de a reglementa echitabil producția și consumul. Ca urmare, *Morus* este considerat precursorul **socialismului științific** pentru că el este primul care a pus la baza relațiilor economice echitabile și a bunăstării generale, **proprietatea comună** a tuturor cetățenilor.

Secolul XX aduce utopiile negative, acele societăți imaginare care îngrozesc prin elementele lor catastrofale, prin exagerarea defectelor de structură și de mentalitate. Ilustrativ este, printre alți scriitori, George Orwell cu romanul politic **1984**.

Utopia cea mai cunoscută și marcantă pentru evoluția societății este însă cea a lui **Karl Marx** - întemeietor al socialismului științific și al materialismului dialectic, alături de prietenul și colaboratorul său **Friedrich Engels**.

Socialism = ansamblul doctrinelor care vizează reformarea societăților umane prin punerea în comun a mijloacelor de producție și un control strict al statului asupra economiei.

Comunism = punerea în comun a tuturor bunurilor, lipsa oricărei proprietăți private¹.

Marx consideră că dezvoltarea istorică este determinată de legi economice și în special de lupta dintre exploatați și exploatați – **lupta de clasă**. Teoria lui economică se bazează pe injustețea economiei capitaliste.

¹ *Dicționar de sociologie Larousse*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 61/247.

Teoria plusvalorii demonstrează că bogații vor fi din ce în ce mai bogați, iar cei exploatați, din ce în ce mai săraci. Societatea capitalistă se va autodistruge printr-o criză de supraproducție, urmată de o grevă generală și de instaurarea unui stat muncitoresc, credea Marx.

Marx previziona realizarea societății lui ideale în Apus, în Anglia, apoi în Franța și Germania, deoarece erau societățile industriale cele mai avansate ale epocii. În schimb, teoria lui a fost pusă în aplicare în fosta Rusie țaristă, un stat înapoiat din punct de vedere industrial.

Dincolo de doctrină, marxismul se identifică cu istoria țărilor socialiste: Rusia după revoluția din 1917, Europa de Est după Ialta (1945), China lui Mao după 1949, unele țări din Lumea a III-a. Crearea utopiei comuniste pornea însă în toate aceste țări de la opera principală a lui Marx și anume *Capitalul*.

La noi, un experiment social uitat a fost cel al lui **Teodor Diamant**, influențat de socialiștii utopici **Saint Simon** și **Charles Fourier**.

Falansterul de la Scăieni (1835-1836) a fost un proiect eșuat, societatea nu era pregătită și nici Teodor Diamant nu a putut să dea ideii lui o formă realizabilă în practică. Cu toate acestea, prin inițiativa lui rămâne un deschizător de drumuri în gândirea socialistă românească.

După 1917, „utopia din Țara Sovietelor avea și în România partizanii săi”², arată prof. Adrian Cioroianu și îl dă ca exemplu pe Petre Constantinescu-Iași, dar erau și alți intelectuali de stânga, fascinați de utopia marxist-leninistă. Printre ei Panait Istrati, care se declara un prieten al Rusiei bolșevice până la vizita efectuată acolo, vizită care i-a schimbat cu 180 de grade perspectiva, sau Belu Zilber³, care după 17 ani petrecuți în închisorile comuniste rupe carnetul de partid și se dezice de iluzia tinereții, care îl făcea să declare: *...a ajuns Marea Revoluție din Octombrie, prima mea iubire... atunci am iubit-o cu toată pasiunea tinereții, am visat-o aducătoare de fericire pentru omenire, nu m-am îndoit nici un moment că, sub steagul lui Lenin și Troțki viața pe pământ va fi o veșnică primăvară, fiindcă ei erau purtătorii singurelor adevăruri posibile*⁴.

Contextul intern și internațional la începutul sec. XX este marcat de următoarele modificări:

- crearea statului național unitar român la 1 decembrie 1918 a adus în interiorul granițelor minorității adesea nemulțumite de noul lor statut;
- accentuarea mișcărilor extremiste (de stânga și de dreapta) pe plan european în condițiile adâncirii revizionismului;
- creșterea tendințelor naționaliste;
- încercarea noului stat bolșevic de a „exporta” revoluția în celelalte state și de a instaura comunismul la nivel global.

În Ungaria, în decembrie 1918 apare Partidul Comunist al lui Bela Kun.

În ideea organizării unei revoluții proletare generale, Lenin creează Internaționala a III-a, la 6 martie 1919, cu sediul la Moscova. Primul conducător a fost Grigori Zinoviev, urmat în 1926 de Nikolai Buharin.

² Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx - O introducere în istoria comunismului românesc*, ediția a II-a, Editura Curtea Veche, București, 2007, p. 57.

³ Belu Zilber (1901-1978), comunist ilegalist, condamnat în procesul Pătrășcanu, reabilitat în anul 1968, și-a publicat memoriile sub pseudonimul Andrei Șerbulescu.

⁴ Andrei Șerbulescu, *Monarhia de drept dialectic*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 24.

În Comintern, partidele afiliate devin simple executante ale ordinelor de la Moscova. Într-o telegramă din 23 iulie 1920, Lenin îi spunea lui Stalin: „trebuie sovietizate Ungaria, Cehia, România. Trebuie sa reflectăm serios”⁵.

Între Comintern și spionajul sovietic s-au stabilit relații de colaborare, de aici încadrarea noului partid comunist român, dar și a altor partide comuniste din celelalte țări, la „grava încălcare a siguranței naționale”, la „trădarea intereselor statului”, la punerea în pericol a integrității statului, cu atât mai mult în România, considerată de Comintern un „stat imperialist” care a înglobat provinciile Basarabia (moldoveni), Transilvania (unguri) și Dobrogea (bulgari) în interesul unui „regim oligarhic”.

Activitatea sub lozincile antiromânești ale Cominternului condamnă PCdR să rămână un minigrup politic, o sectă de credincioși ai lui Lenin și Stalin, fără o aderență de masă, deschis cu precădere minorităților etnice. Belu Zilber (...) a enumerat excelent categoriile reprezentate în partidul comunist, îndată după înființare: „unguri și bulgari care doreau despărțirea de România, muncitori care se vedeau stăpâni pe uzine, evrei îngroziți de antisemitism, șomeri fără profesiune definită sau profesioniști mediocrii, politicieni nerealizați și nerealizabili în alte partide politice, casnice urâte sau bovarice, copii sătului de școală”⁶.

Istoricul Florin Constantiniu menționează în continuare mărturia fostului spion sovietic Boris Lago, întemnițat la Doftana între 1924 și 1929, care scria în memoriile sale că a cunoscut acolo comuniști ruși, ucraineni, bulgari, maghiari, evrei, dar aproape deloc români.

Controlul Cominternului transformă PCdR într-un *partid respins*. Uniunea Sovietică și Cominternul urmăreau prin acțiuni de propagandă îmbinate cu acțiuni de forță – DEZAGREGAREA ROMÂNIEI.

Comuniștii români erau plătiți de Moscova. Structura și principiile de conducere ale Cominternului sunt copiate după modelul partidului bolșevic. Orice guvern necomunist străin era considerat inamic-direct.

Primul secretar a fost Gheorghe Cristescu, după care Partidul Comunist din România are secretari străini.

În 1924, prin Legea Mârzescu, PCdR este scos în ilegalitate. Timp de două decenii, acest partid de buzunar a fost o „organizație periferică, fără importanță în viața politică a țării”⁷ – cu o aripă internă, aflată în închisori și cu o aripă externă, care funcționa la Moscova.

„Partidul nu este o școală pentru doamne... un ticălos poate să fie exact omul de care avem nevoie, tocmai pentru că e ticălos.”⁸ (V.I. Lenin) – această lozincă marchează activitatea partidelor comuniste în primii lor ani de activitate.

Extremismul românesc este rezultatul frustrărilor resimțite de societatea românească în fața gravelor curențe ale clasei politice, dar și o caracteristică a ceea ce se întâmpla pe plan european.

⁵ <https://www.unitischimbam.ro/vladimir-ilici-lenin/>, consultat la 10 mai 2020, ora 18.30.

⁶ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 321.

⁷ *Ibidem*.

⁸ <http://www.ilegalisti.ro/>, consultat la 9 mai 2020, ora 9.15.

Radicalizarea inevitabilă provocată de război a făcut ca perioada 1918-1920 să fie o succesiune neîntreruptă de manifestații muncitorești, dintre care cele mai importante sunt:

- decembrie 1918: muncitorii tipografi cer condiții decente de viață și de muncă, program de lucru de 8 ore. Printre conducători se numără: Cristian Rakovski, I.C. Frimu, Gheorghe Cristescu-Plăpumar
- Octombrie 1920: greva generală în industrie și în transporturi.

Manifestațiile au fost înăbușite cu duritate, iar conducătorii arestați. I.C. Frimu moare la închisoarea Văcărești.

Inițial, afilierea la Internaționala a III-a a avut mai mulți adepți printre socialiștii români care nu cunoșteau cele 21 de prevederi ale afilierii. Pe măsura ce acestea deveneau cunoscute, socialiștii s-au opus, arată Șerban Voinea, unul dintre fruntași. Abia după al doilea congres al Cominternului, condițiile afilierii sunt dezvăluite.

Partidul Comunist din România a fost numit inițial Partidul Comunist-Socialist și devine secțiune a Internaționalei a III-a. Orientările și directivele venite de la Moscova contravin flagrant intereselor naționale. Pentru **regimul sovietic**, România era un „**cordoan sanitar**” instituit de statele burgheze conform *tezei caracterului multinațional al statului român*⁹.

Comintern-ul insistă pe dreptul la „autodeterminare” al popoarelor (*moldovenesc*, maghiar, bulgar; unele, cum era așa-numitul *poporul moldovenesc*, nu existau în realitate, ci aparțineau altor popoare, în cazul menționat poporului român).

Momentul 8 mai 1921

- reprezintă ziua de deschidere a *Congresului de sciziune a socialiștilor radicali*, adepți ai principiilor Cominternului, din marea masă a socialiștilor care doreau păstrarea legalității activităților politice și a granițelor României, așa cum au fost stabilite la Conferința de pace de la Paris, din 1919;
- radicalizarea unei părți a socialiștilor se poate explica prin agravarea inegalităților sociale, ecurile revoluției bolșevice și episodul din Ungaria, cu *Republica Sfaturilor*, a lui Bela Kun, fondatorul Partidului Comunist din Ungaria.
- cu toate aceste elemente, „societatea românească rămânea una tradițională, mai curând opusă schimbărilor politice grăbite și radicale”¹⁰.

Congresul trebuia să se întrunească în strada Sfântul Ionică nr. 12 din București, unde era *Clubul Socialist*. Acesta era închis, fiind sigilat în octombrie 1920, după greva generală. Socialiștii se întâlnesc, nemaivând sediul lor, în strada Academiei, unde era redacția ziarului *Socialismul*, sub președinția de ședință a deputatului socialist Dumitru Stoiculescu.

Participă delegați ai celor 27 de filiale din țară și peste 90 de persoane din diferite organizații de stânga. Congresul se desfășoară pe parcursul mai multor zile.

La 10 mai, în a treia zi, congresul se mută în strada Sfântul Ionică. Se pune problema muștrării socialiștilor ardeleni care au participat la actul Unirii din decembrie 1918. Majoritatea socialiștilor însă nu votează muștrarea propusă de radicali. În a cincea zi, socialiștii care au

⁹ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 320.

¹⁰ Adrian Cioroianu, *op. cit.*, p. 23.

votat noul statut și afilierea la Comintern sunt arestați din ordinul ministrului de Interne, Constantin Argetoianu.

În mai 1921, Partidul Socialist din România avea 45.000 de membrii, dar prin filialele sindicale putea strânge pentru o acțiune muncitorească peste 200.000 de membrii. În ciuda falsurilor la care s-a dat istoria scrisă la comanda liderilor comuniști, **sindicalismul în România nu avea nici o legătură cu mișcarea comunistă.**

Gheorghe Gheorghiu Dej¹¹ susținea ca afilierea a fost votată în 13 mai, dar deja în 12 mai cei care au votat afilierea erau arestați și duși la închisorile Jilava și Văcărești.

Procesul celebru în epocă se va numi **Procesul din Dealul Spirii – 23 ianuarie 1922**. O mulțime de personalități democratice ale vieții politice românești au empatizat atunci cu comuniștii arestați.

De fapt, Congresul al II-lea din 3-4 octombrie 1922, desfășurat la Ploiești, votează afilierea noului partid. Partidul Socialist-Comunist este cel care s-a afiliat la Internaționala Comunistă. Acesta păstrează publicația *Socialismul*. Majoritatea membrilor se împart însă în alte două organizații:

- Federația Partidelor Socialiste din România, cu ziarul *Vremea*
- Partidul Socialist din România, cu publicația *Lumea Nouă*.

Putem considera momentul 8 mai 1921 debutul sciziunii mișcării socialiste din România, mișcare la care nu ne putem raporta fără a aduce un omagiu **ultimului mare socialist, Constantin Titel Petrescu, un martir al închisorilor comuniste**, eliberat după suferințe inimaginabile și decedat din cauza relexorilor tratamente, la 2 ani după eliberare.

„Cu inima sângerândă și cu mâinile ferecate, a trebuit să îndurăm sfârșirea unui trup din trupul țării(...) Prutul, râu blestemat separă din nou pe moldovenii de aceeași origine, de aceeași limbă și aspirațiuni. O nedreptate, o mare nedreptate s-a săvârșit”¹², scrie în articolul *O mare nedreptate istorică* Constantin Titel Petrescu, în iunie 1940, după pierderea Basarabiei.

Era de ajuns pentru a fi considerat un adversar al URSS, *marele nostru aliat și fratele de la Răsărit*, după împărțirea sferelor de influență între marile puteri, în timpul celui de al Doilea Război Mondial.

Ca urmare, Constantin Titel Petrescu devine în noul regim, de după 23 august 1944, un „dușman al poporului” și va fi supus eliminării politice, civice și apoi fizice.

Concluzii

Momentul **8 mai 1921** reprezintă **apariția Partidului Comunist din România** pe eșichierul politicii românești, dar totodată reprezintă și scindarea mișcării muncitorești.

În primăvara anului 1921, istoria marchează **începutul sfârșitului** pentru **Partidul Socialist**, partid cu adevărat democratic, condus de mari patrioți, printre care numele lui Constantin Titel

¹¹ Gheorghe Gheorghiu Dej, conducătorul regimului comunist între 1948-1965, aparținea aripii interne (comuniștii aflați în închisori în perioada interbelică și în timpul războiului) aflate în opoziție cu aripa externă sau moscovită, dirijată de Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. În 1952, cu acordul lui Stalin, Gheorghe Gheorghiu Dej elimină aripa moscovită și instaurează dictatura personală. În timpul lui au fost închiși, executați sau deportați cei mai mulți membri ai elitelor politice, economice și culturale românești, dar și țărani chiaburi, preoți sau învățători de la sate, considerați **dușmani ai poporului**.

¹² Victor Frunză, *Istoria Stalinismului în România*, ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 1990, p. 538.

Petrescu va rămâne scris, în memoria noastră, alături de opoziții regimului comunist impus de Moscova și adus de tancurile ocupanților sovietici.

BIBLIOGRAFIE

Cioroianu, Adrian, *Pe umerii lui Marx - O introducere în istoria comunismului românesc*, ediția a II-a, Editura Curtea Veche, București, 2007.

Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.

Dicționar de sociologie Larousse, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

Frunză, Victor, *Istoria Stalinismului în România*, ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 1990.

Șerbulescu, Andrei, *Monarhia de drept dialectic*, Editura Humanitas, București, 1991.

Warburton, Nigel, *Mica istorie a filosofiei*, Editura Litera, București, 2020.

Surse online

<http://www.illegalisti.ro/>

<https://totalitarism.ro/>

<https://www.iiccmer.ro/comunism/enciclopedia-comunismului/>

<https://www.unitischimbam.ro/vladimir-ilici-lenin/>

Centenarul Partidului Comunist Român (1921-2021).

Mișcări de protest revendicate de PCdR în perioada interbelică

Ilarion Țiu

Școala Gimnazială Nr. 3 Popești-Leordeni, jud. Ilfov

După Primul Război Mondial, în România au existat puține acțiuni colective de protest ale „proletarilor”. Principalele cauze au constat în numărul redus de muncitori și lipsa de organizare sindicală. În iulie-august 1919 au avut loc proteste ale ceferiștilor din București și petroliștilor din Valea Prahovei. Apoi, în octombrie 1920, a fost declanșată greva generală.

Deși România era membră a Organizației Internaționale a Muncii (începând cu 1919), aplicarea reglementărilor acesteia a fost sistematic amânată. Primele măsuri legislative s-au luat în 1925, prin adoptarea legii repausului duminical și în sărbătorile legale. Tot presiunile internaționale au determinat România să adopte legi noi în favoarea muncitorilor. Acestea vizau ocrotirea muncii minorilor și a femeilor, precum și fixarea duratei zilei de lucru la 8 ore (1928).

Greva de la Lupeni (august 1929)

Motivați de noua legislație, dar și de încurajările Partidului National-Țărănesc (PNȚ) pentru a-și revendica drepturile, liderii minerilor din Valea Jiului au declanșat la sfârșitul anului 1928 un conflict de muncă. Cauza era legată de prelungirea contractului colectiv, pe care patronatul îl dorea cu avantajele vechii legislații a muncii. În conformitate cu noua legislație se cerea: ziua de lucru de opt ore, majorarea salariilor cu 40% pentru muncitorii care lucrau la focuri și în puțuri, aprovizionarea cu alimente și dotarea cu bocanci, interzicerea activității minorilor în subteran ș.a. Neînțelegerile dintre salariați și proprietarii minelor au dus la proces, însă decizia instanței de la Deva i-a nemulțumit pe muncitori. Aceștia s-au adresat Înaltei Curți de Casație, instanța superioară, ca să medieze conflictul. Mari speranțe în vederea satisfacerii doleanțelor minerilor nu erau însă.

Muncitorii de la exploatarea minieră Lupeni se organizaseră încă din cursul anului 1928 într-un Sindicat Independent, avându-i lideri pe Teodor Munteanu și un anume Moldoveanu. De menționat că respectivul sindicat nu avea orientare comunistă. Cei doi lideri erau în relații cu PNȚ, atunci partid de guvernământ, care dorea strângerea legăturilor cu mediile muncitorești. După grevă, presa opoziției liberale a afirmat că relațiile sindicatului cu PNȚ erau chiar foarte strânse, întrucât membri ai acestuia participaseră în mai 1928 la o mare manifestație electorală, în orașul Alba Iulia. Astfel că, în primele luni ale conflictului de muncă, sindicatul i-a îndrumat pe muncitori să aștepte decizia instanței. În primăvara anului 1929, în Valea Jiului au activat și agitatori comuniști ilegaliști, care doreau să testeze și să „pună în valoare” potențialul zonei.

Controlul guvernului asupra organizațiilor muncitorești nu a diminuat tensiunea. Minerii trăiau în mizerie, iar ajutoarele sociale ale statului erau neînsemnate față de nevoile lor. Amânarea verdictului privind noul contract colectiv a afectat optimismul muncitorilor, care nu

simțeau promisa protecție instituțională. Greva apărea ca o soluție de atragere a atenției autorităților asupra condițiile lor de trai.

Conflictul de muncă s-a declanșat în dimineața zilei de 5 august 1929. Muncitorii au fost nemulțumiți de decizia conducerii Societății „Lupeni” de a nu permite Sindicatului Independent să plătească fiecărui angajat o zi de muncă din fonduri proprii, în contul participării la acțiuni de protest. Imediat, circa 200 de muncitori s-au întrunit pentru a contesta atitudinea patronatului și au decis declanșarea protestului. Greviștii de la minele „Victoria” și „Elena” au pornit după aceea un marș spre alte două mine - „Carolina” și „Ștefan”. Nu toți minerii au decis însă să li se alătore, circa 200 muncitori intrând în subteran. În scurt timp, situația a scăpat de sub controlul liderilor Sindicatului Independent, care au anunțat autoritățile de la Deva ca nu mai sunt responsabili de evoluția evenimentelor.

Este foarte probabil ca agitatorii comuniști să fi avut un rol important în radicalizarea acțiunii muncitorilor, deoarece mișcările care au urmat au avut caracter de sabotaj. Greviștii au decis să ocupe Uzina Electrică Lupeni, deoarece prin oprirea activității puteau face presiuni asupra autorităților. Un grup radical a intrat în interiorul uzinei și l-a somat pe mecanicul-șef să oprească focul. Conștient de consecințe, acesta s-a opus, însă a fost înjunghiat iar mai apoi transportat la spitalul din localitate. Personalul Uzinei a fost evacuat prin folosirea forței, jandarmul care asigura paza obiectivului fiind bătut.

Acțiunea greviștilor a avut impact imediat, întrucât s-a întrerupt alimentarea cu energie electrică a zonei industriale Valea Jiului. Consecința a fost că autoritățile puteau justifica „necesitatea” intervenției pentru anihilarea protestului (motivația cea mai funcțională putea fi că prin oprirea curentului electric, sute de mineri rămăseseră blocați în subteran și erau în pericol de asfixiere).

Demnitarii locali s-au confruntat cu o situația pe care nu știau să o gestioneze, iar în prima zi a protestului autoritățile din Valea Jiului nu au luat nici o măsură. Ulterior, s-a aflat că în zonă nu erau decât 18 jandarmi. Constatând că peste noapte situația nu s-a modificat, în dimineața zilei de 6 august principalii funcționari ai județului Hunedoara – prefectul, primul procuror, comandantul corpului de jandarmi, sub-șeful Siguranței Petroșani – s-au deplasat la Lupeni. Erau însoțiți de 80 soldați din Regimentul 4 grăniceri și aproximativ 20 jandarmi.

Ajunși în fața Uzinei electrice, demnitarii județeni au făcut apel la muncitori să părăsească obiectivul, deoarece creaseră pericolul asfixierii ortacilor din subteran. Din relatarea primului procuror, Marin Condeescu, rezultă ca greviștii nu au reacționat în nici un fel la aceste argumente. Mărturia lui surprinde faptul că muncitorii baricadați în Uzina electrică erau „înarmați cu pari, drugi de fier, măciuci și revolvere și așteptau autoritățile în atitudini agresive”. După tentativa autorităților de conciliere, cei aproximativ 40 de jandarmi prezenți au înaintat spre greviști, cu scopul de a-i intimida. Conform relatărilor ulterioare, în acel moment, muncitorii ar fi aruncat spre jandarmi cu obiectele avute la dispoziție, rănindu-i pe cei din primul rând. Cei 80 de grăniceri au intervenit când, din rândul greviștilor, s-a tras un foc de revolver. Militarii au tras în aer salve de avertisment însă agresivitatea greviștilor nu a scăzut, iar rafalele s-au îndreptat spre mulțime.

Conform anchetei ulterioare, s-a stabilit că militarii au deschis focul fără a avea ordin. În total s-au tras 78 de gloanțe, urme ale acestora fiind observate pe coșul Uzinei electrice. Din rândul muncitorilor au murit pe loc 13 mineri, iar în următoarele ore, încă șapte. Pericolul

persista și asupra celor 23 de grav răniți spitalizați. Numărul celor răniți ușor nu a putut fi stabilit, deoarece de teama repercusiunilor mulți s-au dus acasă după eveniment, astfel că doar 30 au fost înregistrați. Din rândul militarilor au fost răniți 15 jandarmi și 10 soldați. Unul dintre aceștia era în stare gravă deoarece fusese tăiat cu cuțitul în zona gâtului. Mecanicul-șef al Uzinei electrice a murit la spital în urma rănilor suferite. Circa 40 de muncitori au fost arestați sub acuzația că erau responsabili pentru degenerarea evenimentelor.

Înmormântarea celor 20 de mineri împușcați s-a făcut cu restricții și precauție maximă. Doar rudele cele mai apropiate ale victimelor au avut voie să facă parte din cortegiul funerar. Ulterior, mormintele au fost păzite o perioadă, pentru a împiedica noi mișcări de solidarizare. În zilele următoare au mai murit trei mineri dintre cei spitalizați, cifra finală a decedaților fiind 23. Familiile minerilor împușcați au primit ajutoare financiare din partea statului

Inițial, demnitarii locali au banalizat evenimentele, prezentându-le ca pe o acțiune iredentistă, deoarece majoritatea celor împușcați erau etnici maghiari (în industria transilvăneană lucrau în acea perioadă preponderent maghiari și germani). Ulterior, demnitarii au admis că mizeria traiului zilnic i-a determinat pe muncitori să iasă în stradă. Ministrul Muncii, D.I. Răducanu, s-a deplasat personal în Valea Jiului pentru a face o anchetă. Chiar deputații puterii au susținut cauza minerilor la tribuna Parlamentului, printre ei fiind și liderul național-țărănist dr. Nicolae Lupu. În perioada următoare, responsabilii civili și militari care participaseră la reprimarea grevei au fost destituiți.

După greva din august 1929 de la Lupeni, PCdR și-a direcționat mai atent interesele spre Valea Jiului. Activiștii din sudul Transilvaniei au primit dispoziții să intre în legătură cu sindicatele minerilor. Pentru o perioadă, Vasile Luca a fost trimis din partea Cominternului să consolideze celulele comuniste din zonă. Familiile muncitorilor morți în timpul grevei au fost asistate material de „Ajutorul Roșu”.

Greva de la Atelierele CFR Grivița (februarie 1933)

În ianuarie 1933, viața politică și socială a României era tensionată la maxim. Iuliu Maniu tocmai plecase de la conducerea guvernului național-țărănist, provocând o criză politică însemnată. Noul prim-ministru, Alexandru Vaida-Voievod, încă nu își consolidase autoritatea suficient, mai ales că trebuia să facă față consecințelor unei noi „curbe de sacrificiu” (reduceri salariale în sectorul de stat). Peste toate acestea, iarna grea contribuia la înrăutățirea traiului.

La Atelierele CFR Grivița din București, după ultima „curbă de sacrificiu”, muncitorii aveau un nou motiv de nemulțumiri – la 20 ianuarie, administrația a anunțat că plata salariilor se va face numai dacă lucrătorii vor prezenta dovada achitării impozitelor pe ultimii trei ani. A doua zi s-au agravat tensiunile prin concedierea temporară a muncitorilor de la Atelierele de vagoane. Deoarece aceștia lucrau sub cerul liber, iar iarna era geroasă, conducerea a dispus închiderea temporară a secției, fără a lua măsuri de asistență socială în cazul disponibilizaților.

Agravarea tensiunilor sociale i-a pus în alertă pe comuniștii de la CFR Grivița. Conform dispozițiilor date de Congresul al VI-lea al Cominternului (iulie-august 1928), ei rupseseră legăturile cu social-democrații. Moscova îi declara pe aceștia „social-fasciști”, iar sindicatele lor trebuiau scindate și sabotate prin crearea unor „sindicate roșii” concurente. Comuniștii de la CFR Grivița respectaseră linia partidului, înființând la sfârșitul anului 1932 un „sindicat roșu”, condus de Panait Bogățoiu și Constantin Doncea. Legătura dintre sindicate și partid era

menținută prin Gheorghe Gheorghiu-Dej. Prin curieri, Gheorghiu-Dej și legătura sa superioară de partid, Moscu Cohn (Gheorghe Stoica), corelau activitatea sindicatului lor cu nucleele comuniste de la Atelierele de vagoane din Cluj și Iași.

Conflictul de muncă de la CFR Grivița s-a declanșat la începutul lunii ianuarie 1933, în Atelierele de vagoane, controlate sindical de comuniști. Acolo, pe lângă problemele legate de concedierile temporare, motiv suplimentar de nemulțumire erau salariile mai mici decât la Atelierele de locomotive. În 28 ianuarie, la ora 10.30, Panait Bogățoiu a cerut încetarea lucrului la Atelierele de vagoane. În fruntea unui „comitet de fabrică” (creație de natură bolșevică) a înaintat conducerii Atelierelor o listă de revendicări. Inițial mișcarea cuprindea doar personalul de la vagoane (aproximativ 700 angajați), însă la aflarea veștii despre grevă, peste 3.000 de muncitori s-au asociat protestului.

Ministrul Comunicațiilor, Eduard Mirto, a intervenit în conflictul de muncă dintre muncitori și Consiliul de Administrația al CFR. Mediarea a fost preluată de sindicatele social-democrate, care au obținut satisfacerea solicitărilor economice ale muncitorilor: acordarea unui salariu minim de 4.000 lei și reintroducerea alocației de chirie.

Muncitorii nu aveau însă încredere în promisiunile autorităților. În pofida tratativilor dintre guvern și sindicate, Atelierele CFR Grivița au rămas un focar de tensiuni sociale. Sindicaliștii comuniști au răspândit manifeste în dimineața zilei de 2 februarie 1933 în cartierele de muncitori ceferiști. Prin acestea, sporeau neîncrederea în promisiunile guvernului și cereau recunoașterea „comitetelor de fabrică”. După începerea programului de lucru, dintre cei 5.000 de angajați ai atelierelor, doar 200 și-au reluat lucrul. În scurt timp, aceștia au fost presați să se oprească, fiind declarați și tratați „spărgători de grevă” de către tovarășii lor, iar administrația a fost înștiințată asupra noilor revendicări: acordarea „alocației de scumpete”, creșterea salariilor cu 40%, recunoașterea „comitetelor de fabrică”.

Protestul nu a încetat nici atunci când atelierelor au fost înconjurate de trupe de jandarmi și de armată. Sindicatele social-democrate, prin vocea președintelui Dumitru Spârlea, s-au desolidarizat de noile revendicări. Autoritățile nu au dorit să negocieze cererile, considerându-le politice, cele economice apreciindu-le ca satisfăcute în mare parte. În cele din urmă, pe fondul poziției sindicatelor social-democrate, greviștii și-au încetat protestul. A doua zi, guvernul a luat măsuri extreme pentru controlul muncitorilor, ministrul de Interne, G.G. Mironescu, propunând Parlamentului introducerea stării de asediu. El a argumentat necesitatea represiunilor prin aceea că „mișcările urmăresc scopuri străine de nevoile profesionale” și că „vor să răstoarne ordinea socială și să instituie una asemănătoare unui stat străin”.

„Sindicatul roșu” de la CFR Grivița nu s-a lăsat intimidat de introducerea stării de asediu, nici de arestările efectuate printre comuniștii cunoscuți de autorități. Gheorghe Gheorghiu-Dej a trimis emisari la Cluj pentru a obține suportul ceferiștilor de acolo și a colecta fonduri necesare grevei. În secret, sindicatul comunist a organizat un „comitet de fabrică” alcătuit din 250 muncitori (13 februarie 1933). Însă guvernul accepta la negocieri doar reprezentanții sindicatelor social-democrate, înregistrate oficial.

În noaptea de 14 spre 15 februarie 1933, autoritățile au decis să-i aresteze pe liderii „sindicatului roșu” de la CFR Grivița. Până atunci, guvernul ezitase să ia public măsuri contra comuniștilor ceferiști, deoarece nu dorea să tensioneze și mai mult starea de spirit. Prin crearea în secret a „comitetului de fabrică”, s-a apreciat că aceștia încălcaseră interdicțiile legii stării

de asediu. Printre cei arestați s-au aflat principalii conducători ai sindicatului comunist de la CFR Grivița: Panait Bogățoiu, Constantin Doncea, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Arestarea acestora a încins spiritele muncitorilor. În dimineața zilei de 15 februarie, majoritatea a refuzat să înceapă lucrul, determinându-i și pe cei care nu se asociaseră inițial grevei să li se alăture. „Comitetul de fabrică” constituit la 13 februarie s-a prezentat cu revendicările greviștilor la directorul Atelierelor de vagoane, inginerul Atanasiu. Greviștii cereau eliberarea sindicaliștilor arestați cu o zi în urmă, ridicarea stării de asediu și recunoașterea „comitetelor de fabrică”. Directorul Atelierelor de vagoane a refuzat să negocieze cu „comitetul de fabrică”, susținând că muncitorii erau constituiți legal în sindicate și că va discuta exclusiv cu reprezentanții acestora.

După eșecul negocierilor cu administrația, liderii „comitetului de grevă” s-au întors la Atelierele de vagoane, baricadându-se în interior. Autoritățile au reacționat în forță, astfel că la două ore după declanșarea protestului, Atelierele erau înconjurată de forțe ale Jandarmeriei și Armatei. Reprezentanții guvernului nu au recunoscut legalitatea grevei. În interiorul Atelierelor de vagoane se aflau însă aproximativ 4.000 de oameni. Prin sunete de sirenă și prin mobilizarea de către agitatori a muncitorilor din schimbul următor, în fața porților s-a adunat o mulțime impresionantă. Aceștia s-au solidarizat cu cei din interior, aruncând cu obiecte contondente spre forțele de ordine. Autoritățile au susținut ulterior că greviștii au făcut chiar uz de arme de foc, fiind împușcat în cap gardianul public Ion Chiriță. După izbucnirea busculadei, cei veniți în sprijinul greviștilor baricadați au fost împrăștiați pe străzile din apropierea Atelierelor CFR.

În dimineața zilei următoare, 16 februarie, la ora 4.30, trupele de jandarmi și armată au înconjurat Atelierele CFR Grivița. Muncitorii nu au reacționat, astfel că, la ora 6.00, comandantul operațiunii, lt.-col. Romulus Hotineanu, i-a somat pe greviști să se predea. Autoritățile au susținut ulterior că reacția muncitorilor a fost violentă, ripostând cu focuri de armă din interiorul atelierelor. La ora 6.30, autoritățile au anunțat că dacă în cinci minute greviștii nu se predau, vor trage în plin. În acel moment, o parte a manifestațiilor au sărit gardul Atelierelor, refugiindu-se prin împrejurimi.

După expirarea timpului anunțat a urmat un foc de avertisment. Comunicatul oficial a susținut că n-au fost trase mai mult de două salve în plin, în condițiile în care și muncitorii foloseau arme de foc contra soldaților. După 15 minute, jandarmii și militarii au pătruns în curtea atelierelor. Până la ora 7.30, circa jumătate dintre greviști s-au predat. Militarii au ridicat trei morți, iar 34 de răniți au fost duși la spitalele CFR Witting, Filantropia, Colentina, Militar și Brâncoveanu. Ulterior, dintre aceștia au mai murit patru muncitori. Alți 20 muncitori cu răni ușoare au fost transportați la sediul Corpului Gardienilor Publici, unde au primit pe ajutor medical. Dintre militari, au murit doi soldați și un gardian public (împușcat în data de 15 februarie).

Într-o lucrare propagandistică apărută în 1952 sub semnătura lui Chivu Stoica, episodul morții unuia dintre soldați este relatat astfel: „Către miezul nopții un soldat din trupele de împresurare din Regimentul 15 Infanterie, suit pe umerii camarazilor săi, se adresa celorlalți soldați arătându-le că ei – muncitorii și țărani în haine militare – sunt scoși de guvernul burgheziei și moșierilor ca să ucidă pe proprii lor frați. «Nu trageți în muncitori, camarazi! Noi nu putem fi ucigașii fraților noștri! Noi nu putem să le înăbușim în sânge luptele, ca să salvăm interesele vrăjmașilor noștri – boierii și burghezia!» O detunătură – și soldatul s-a prăbușit mort

la pământ. O bestie ofițerească ucise cu un glonte de revolver pe eroicul soldat, anonimul purtător de cuvânt al sutelor de mii de muncitori și țărani nevoiași din cazărmile-închisori ale burgheziei române”.

Înmormântarea celor șapte muncitori uciși s-a făcut cu mare discreție de teama izbucnirii unor noi tulburări. Cadavrele acestora au fost păzite de soldați, în presă circulând zvonuri că ar fi fost înhumați, în secret, noaptea. În cele din urmă, autoritățile au organizat înmormântarea greviștilor la cimitirul Ghencea, accesul fiind limitat la familiile lor.

După înăbușirea revoltei de la CFR Grivița, armata a preluat controlul obiectivului și a făcut primele arestări. Cei reținuți au fost repartizați la Parchetul Militar (670 arestați) și Prefectura de Poliție București (500 muncitori). În timpul anchetei, au primit alimente, îmbrăcăminte și vizita membrilor familiei. Represaliile s-au concentrat asupra celor desemnați responsabili de instigare la grevă. La 3 martie 1933, Parchetul Militar a comunicat că vor fi aduși în fața instanței 380 muncitori considerați organizatorii și agitatorii conflictului. Întrucât greva avusese loc în timpul unei stări de asediu, urmau să fie judecați de instanța militară. Între timp, autoritățile redeschiseseră Atelierele, cerând muncitorilor acceptați la lucru declarații că nu sunt simpatizanți comuniști. Cu toții au fost obligați să poarte o legitimație de lucrător CFR și să se angajeze că nu mai vor permite în incinta Atelierelor accesul străinilor. Autoritățile susțineau că în dimineața zilei de 15 februarie, când a izbucnit greva, în Atelierele CFR Grivița pătrunseseră numeroase persoane care nu lucrau acolo, suspectate a fi agitatori comuniști.

Prin greva de la Grivița din februarie 1933, propaganda comunistă a fost exemplificat „lupta clasei muncitoare” și „cruzimea regimului burghezo-moșieresc”. Unul dintre eroii evenimentului a fost Vasile Roaită, în vârstă de 19 ani, victimă a represiei din 16 februarie 1933. A rămas în mitologia comunismului românesc drept cel care a tras sirena pentru a anunța declanșarea grevei din cartierul ceferist. Se pare însă că Roaită nu a fost decât un erou „fabricat” de propaganda comunistă. În 1997, Constantin Negrea, muncitor la Atelierele CFR Grivița, a declarat că el fusese cel care a tras sirena pentru a-i anunța pe muncitorii ceferiști de grevă. Negrea a dezvăluit că, în 1944, Gheorghiu-Dej și Chivu Stoica l-au rugat să renunțe la „meritul” său în favoarea lui Roaită. Un erou mort era mult mai util propagandei decât unul viu.

Demonstrația de la 1 mai 1939. Adevăr și mistificare

În 1939, România se afla în al doilea an al „dictaturii regale”. Influențat de propaganda fascistă și nazistă, Carol al II-lea a organizat la 1 mai Ziua internațională a muncii, o demonstrație care să-i elogieze realizările și să „dovedească” popularitatea de care se bucura în rândul muncitorilor. Pentru aceasta, au fost puse în funcțiune breslele, cu care regele înlocuise sindicatele. Aflate sub patronajul Ministerului Muncii condus de Mihai Ralea, noile organisme reușesc să adune în fața Palatului Regal din București cea mai mare mulțime de muncitori din istoria interbelică a României.

La curent cu acțiunea regală, PCdR încearcă să profite de mulțimea de proletari adunată cu acest prilej, pentru a-și face auzit „glasul”. Conducerea comunistă ordonă membrilor săi să se infiltreze în rândul demonstranților și să scandeze lozinci comuniste. Acțiunea reușește, astfel că din rândurile muncitorilor adunați pentru o demonstrație pro-monarhică s-au auzit strigate lozincile extremei stângi. Conducerea PCdR a considerat acțiunea ca fiind un mare succes. „Ștefan Foriș, declară Teohari Georgescu în 1954, în timpul anchetei sale, a arătat ca un succes

al partidului demonstrația din 1939, organizată de elemente din jurul regelui, arătând că, cu ocazia acelei demonstrații, s-au putut striga lozinci democratice”. Prilejul cu care Foriș făcuse aceste aprecieri era raportul pe care-l prezentase în fața funcționarilor Cominternului, unde fusese convocat în vara lui 1940 împreună cu Teohari Georgescu.

Conducerea Cominternului n-a fost de acord însă cu aprecierile lui Foriș și i-a criticat dur pe comuniștii români pentru acțiunea de la 1 mai 1939. „A fost criticată această poziție, relatează Teohari Georgescu, faptul că, conducerea partidului a rămas întotdeauna în coada evenimentelor. (...) A fost combătută linia partidului, arătându-se că în loc să se vadă de conducere că pericolul principal nu era Garda de Fier ci monarhia, și, atacul îndreptat nu asupra legionarilor, iar ulterior conducerea partidului a făcut o cotitură luând poziție împotriva monarhiei și slăbind atenția față de Garda de Fier care în timpul acesta devenea pericolul principal”. Cominternul, care își stabilea politica în funcție de interesele Moscovei, considera că în mai 1939 principalul dușman al PCdR era monarhia și regele Carol al II-lea. La data când se fac asemenea critici, între Stalin și Hitler fusese încheiat actul din august 1939, cunoscut ca „Pactul Ribbentrop-Molotov”. Astfel că, nu legionarii (ca reprezentanți ai extremei drepte) trebuiau subminați, ci Frontul Renașterii Naționale („sabotat și demascat caracterul reacționar al Frontului”). Forul comunist internațional a considerat eronată însăși tactica infiltrării comuniștilor în rândul manifestațiilor care scandau numele regelui Carol al II-lea.

După preluarea puterii, demonstrația de la 1 mai 1939 a fost resemnificată ca afirmare a comunismului național în raport cu cominternismul. Atât în timpul lui Gheorghiu Dej, cât și în vremea lui Ceaușescu, evenimentul justifica „influența” de care se bucura partidul în rândul muncitorimii și existența unei „aripi naționale” a PCdR în fața Cominternului.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie generală

- Betea, Lavinia, Diac, Cristina, Mihai, Florin-Răzvan, Țiu, Ilarion, *Viața lui Ceaușescu*, vol. I, București, Editura Adevarul Holding, 2012, 416 p.
- Bosomitu, Ștefan, Burcea, Mihai (coord.), *Spectrele lui Dej: incursiuni în biografia și regimul unui dictator*, Iași, Editura Polirom, 2012, 423 p.
- Diac, Cristina, „Greva de la Grivița din februarie 1933, văzută de protagoniști: o declarație a lui Vasile Bâgu”, în *Arhivele Totalitarismului*, an 20, nr. 3-4 (2012), p. 201-216.
- Diac, Cristina, *Zorii comunismului în România: Ștefan Foriș, un destin neterminat*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014, 367 p.

Presă

- Dimineața*, august 1929.
- Adevărul*, august 1929.
- Dimineața*, ianuarie-februarie 1933.
- Adevărul*, ianuarie-februarie 1933.

Surse online

- Ilarion Țiu, „*Grivița roșie*“, *reprimarea grevei de la Grivița*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=430>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *1 Mai muncitoresc*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=1437>> (13 noiembrie 2021).

- Ilarion Țiu, *Adevăr și manipulare: 1933, reprimarea grevei de la Grivița*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=1614>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Amintiri despre grevele din februarie 1933*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=427>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Comuniștii, declarați singurii vinovați*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=429>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Cum l-a furat Ceaușescu pe Regele playboy*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=593>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Dosarul de cadre al lui Ceaușescu*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=531>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Gheorghe Gheorghiu-Dej, electricianul care a condus România 17 ani*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=893>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Lupeni 1929 - conflict de muncă sau sabotaj?*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=462>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Masacrul provoacă dezbateri politice*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=461>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Muncitorii se revoltă la Grivița și în Prahova*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=433>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Solidari față de cauza și nevoile muncitorilor*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=422>> (13 noiembrie 2021).
- Ilarion Țiu, *Starea de asediu pe timp de pace*, <<http://www.ilariontiu.ro/?p=432>> (13 noiembrie 2021).

Pogromul de la Iași: 29-30 iunie 1941

Constanța Balog

Colegiul Național „Mihai Viteazul” Sfântu Gheorghe, jud. Covasna

*Mă îngrijorează tensiunea antisemită care se menține și se alimentează prin presă, radio, afișe... De ce? De ce? Știu foarte bine «de ce», dar nu mă pot dezobișnui de această întrebare stupidă
28 iunie 1941*

Mihail Sebastian, Jurnal 1935 -1944

Sunt multe momente din milenara sa existență, cu care omenirea nu se poate mândri. Holocaustul este unul dintre acestea și el este unic prin tot ceea ce a lăsat în sufletele și mințile celor care i-au fost victime sau supraviețuitori. Holocaustul este un coșmar al omenirii, coșmar care a făcut să se audă strigătul de disperare al celor duși spre moarte, strigăt care a însângerat văzduhul și a făcut ca visele copiilor, tinerilor și ale părinților sau bunicilor lor să fie sfâșiate de gloanțe. Acest tragic eveniment a făcut ca inocența copilăriei să se transforme instantaneu în suferință și durere, ca unii să își piardă credința în Dumnezeu și ca viața celor care au supraviețuit să însemne o grea povară, aceea a mărturisirii.

Frică, lacrimi, agonie, durere... și totuși băătălia s-a sfârșit. Unele răni nu se vor vindeca niciodată. Pentru cei care au supraviețuit este o datorie esențială de a-și spune povestea, este o cale de a aduce un omagiu celor dispăruți. Această tragedie a secolului al XX-lea ne îndeamnă să ne reamintim că fiecare ființă umană, bărbat, femeie sau copil, care a devenit victimă a Holocaustului, a fost o individualitate și istoria lor trebuie cunoscută, trebuie să le redescoperim numele, să cunoaștem locurile de unde au venit și să înțelegem mai bine zestrea lor culturală.

Mulți dintre supraviețuitori nu au fost crezuți când au început să vorbească despre lagăre, camere de gazare, moarte, foamete, dezumanizare, numere tatuate pe brațe, experimente medicale, haine vărgate; nu au fost crezuți pentru că omenirea nu putea concepe că omul secolului al XX-lea poate fi atât de malefic, că îi poate duce pe alții la agonie și apoi la moarte, îi poate transforma într-un nor de fum sau în cenușa aruncată în lacuri ori pe câmp.

Supraviețuitorii s-au confruntat cu o mare provocare: ce înseamnă să fii evreu? Holocaustul i-a amenințat pe evrei cu exterminarea și aceasta nu a făcut decât să creeze o ruptură între evrei și lumea creștină. Holocaustul a creat, de asemenea, o mare dilemă spirituală a evreilor față de credință. „Unde a fost Dumnezeu?” a scris Elie Wiesel, o întrebare pe care mulți evrei au rostit-o când s-au aflat în fața morții. El încearcă să răspundă la această întrebare, scriind în romanul său *Noaptea*: „M-am hotărât să îmi dedic viața spunând povestea, căci, supraviețuind, consider că datorez ceva morții. Și cine nu își amintește îi trădează pe cei morți încă o dată¹.”

Holocaustul este un moment de cotitură nu numai din istoria contemporană, ci și din întreaga istorie a omenirii. El a fost posibil pentru că guvernanții au încurajat discriminarea, au permis manifestarea prejudecăților, a urii, a stereotipurilor și în cele din urmă au permis comiterea unor crime în masă.

¹ Elie Wiesel, *Noaptea*, Editura Univers, București, 2005, p. 36.

Studierea Holocaustului contribuie la dezvoltarea conștiinței față de valorile pluralismului, la încurajarea toleranței și a diversității într-o societate democratică. Holocaustul, ca fenomen istoric, ne permite să reflectăm asupra abuzului de putere al autorităților, dar și asupra pericolului de a fi un martor tăcut al evenimentelor, de a rămâne indiferent în fața atâtor atrocități

Masacrarea evreilor în timpul celui de-al doilea război mondial poartă mai multe denumiri precum genocid, etnocid, martiriu, *Shoah*, „Dritter Hurban”, Holocaust.

Termenul de Holocaust s-a impus în terminologia istorică la sfârșitul anilor '70, când în mod convențional, cei mai mulți istorici au decis să folosească acest termen pentru a desemna distrugerea evreilor europeni.

Holocaustul înseamnă, într-o definiție completă, ansamblul genocidelor și crimelor coordonate și implementate de către regimul nazist din Germania și de către aliații săi europeni între anii 1933-1945, împotriva mai multor categorii de victime: evrei, sinti și roma (etnici țigani), opozanți politici polonezi, alienați mintal, handicapați, homosexuali, Martorii lui Iehova, dar și a populației civile ruse și sârbe, precum și împotriva locuitorilor unor sate din mai multe țări europene. Se estimează că numărul total al victimelor este de peste 8 milioane, dintre care 6 milioane sunt evrei.

De origine greacă, termenul „holocauston” se referea la arderea totală a unui animal sacrificat în timpul ceremoniilor religioase. În Biblie se vorbește de „rânduiala săvârșirii diferitelor jertfe” (Ieșirea XIX, Levitic VI). Printre aceste jertfe era și aceea a „arderii de tot”, în cadrul căreia toate părțile animalului sacrificat erau arse în întregime: „Să arzi berbecul întreg pe jertfelnic, căci este ardere de tot a Domnului” (Ieșirea XIX, 18). Într-un alt tip de jertfă, doar o parte a animalului era arsă pe jertfelnic, iar altă parte era consumată ritual de sacrificatori - „să iei pieptul berbecului (...) aceasta să fie partea ta” (Ieșirea XIX, 26).

Traducătorii Bibliei în limba greacă au echivalat sintagma „ardere de tot” cu grecescul „holo”, care înseamnă „tot” și „causton”, care înseamnă „ardere”.

Shoah este un cuvânt ebraic cu sensul de „catastrofă”, „prăpăd”, „distrugere totală”. El apare în Vechiul Testament sub această formă: „Nu te vei teme de prăpădul celor fără de lege” (Proverbe III, 25 și Isaia X, 3).

Evreii ultraortodocși preferă termenul „Dritter Hurban”, care înseamnă în idiș „a treia distrugere” și este asociată celor două distrugerii ale Templului din Ierusalim. Termenii de Holocaust și *Shoah* s-au impus în conștiința istorică a lumii, datorită faptului că originea lor biblică reflectă conștientizarea naturii și dimensiunile tragediei evreilor europeni la mijlocul secolului al XX-lea.²

Holocaustul a însemnat umilințe nesfârșite, suferințe fizice și psihice, pierderea speranței și nu în ultimul rând distrugerea unor comunități, a unei culturi, a unei limbi, a tot ceea ce creează împreună memoria colectivă a unui popor. El poate fi redus la o ecuație cu trei termeni – călăi, victime și martori – (*perpetrators, victims, bystanders*). Dacă *Shoah* și Holocaust sunt termeni folosiți mai degrabă de victime, iar genocid și etnocid mai degrabă de martori, terminologia folosită de călăi are alte conotații. Aceștia folosesc termenul de „Endlösung” („soluția finală”),

² Jean-Michael Lecomte, *Predarea Holocaustului în sec. al XXI-lea*, Fundația W. Filderman, București, 2001, p. 17.

dar în documentele naziste găsim un alt termen aparent mai inofensiv - „Vernichtung”.³ Și acest termen ar fi diferit înțeles și tradus, dar ținând cont de rădăcina cuvântului („nichts”) el nu poate fi echivalat decât cu anihilare sau cu nimicire. În procesul verbal al Conferinței de la Wansee s-au stabilit în conformitate cu voința lui Hitler detalii pentru anihilarea - „Vernichtung” - a peste 11 milioane de evrei din Europa.⁴

Termenul genocid definește exterminarea deliberată și sistematică a unui popor, a unei comunități cu identitate etnică, politică, religioasă etc. Folosirea termenului de genocid pentru Holocaust anulează unicitatea Holocaustului prin universalizare.

Holocaustul reprezintă un uriaș masacru – 6 milioane de victime dintre care 1,5 milioane de copii. Cele mai multe masacre din istorie au avut un caracter limitat în spațiu (de exemplu masacrarea a 1,5 milioane de armeni de către otomani, în 1915). Holocaustul a fost o decizie care a privit un popor oriunde s-au aflat membrii săi; a fi născut evreu echivala cu o condamnare la moarte. Mai mult sau mai puțin evreu sau „pângărit” de sânge evreiesc, fiecare individ urma să fie expus unui tratament adecvat: exterminare, muncă forțată, sterilizare, dizolvarea căsătoriei mixte.⁵

Răsturnările geopolitice din vara anului 1940, prin care România Mare se dezmembrează în urma cedărilor teritoriale, au fost hotărâtoare atât pentru evreii din regiunile direct vizate, cât și pentru cei rămași în România, unde persecuțiile cresc în intensitate. Instaurarea dictaturii militare conduse de mareșalul Ion Antonescu, la 14 septembrie 1940, care va împărți puterea în primele șase luni cu legionarii, va marca și apogeul politicii antisemite în România.

Istoriografia din România utilizează mai ales termenul de Holocaust. Comisia internațională pentru studierea Holocaustului în România (octombrie-noiembrie 2004), în *Raportul final*, a dat următoarea definiție: „Holocaustul reprezintă persecuția sistematică organizată de stat și exterminarea evreilor europeni de către Europa nazistă, de aliații și colaboratorii săi între anii 1933-1945. Nu numai evreii au fost executați și uciși în această perioadă. Persecuții și arestări în masă au avut loc și în alte și împotriva altor grupuri etnice precum sintii și roma, persoanelor cu dizabilități mentale, a oponentilor politici, homosexualilor și a altora”⁶.

Conform acestei definiții, România din perioada 1938-1944 intră în categoria aliaților precum Ungaria horthystă, Italia sau Franța în timpul guvernării de la Vichy.

Populația evreiască se va confrunta cu un regim de teroare manifestat prin măsuri privind excluderea și umilirea evreilor, cum au fost interzicerea căsătoriilor mixte, a obținerii unor nume românești și a convertirii la creștinism, eliminarea din toate sectoarele vieții publice. La toate acestea se vor adăuga acțiunile poliției legionare, care a început cu jefuirea bunurilor evreilor și au continuat cu o serie de violențe sub forma arestărilor arbitrare, torturilor, expulzărilor din locuințe, asasinate.

În România, Holocaustul a fost pregătit încă de la primele guverne în care extrema dreaptă a fost prezentă. După alegerile parlamentare din 1937, Carol II numește un guvern condus de Octavian Goga, din partea Partidului Național Creștin, ca prim ministru și A.C. Cuza, ca

³ *Ibidem*, p. 37.

⁴ Mihai Chioveanu, *Holocaustul: Un avertisment al istoriei*, Editura IRIR, București, 2006, p. 50.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România [CISHR], *Raport final*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 387.

ministru fără portofoliu. Cei doi împărtășeau aceleași valori ale naționalismului și antisemitismului radical, ceea ce le-a facilitat asocierea într-un partid de extremă dreapta. În scurta lor guvernare au fost luate primele măsuri cu caracter antisemit, acestea continuând până când legislația avea să fie înlocuită cu crimele în masă⁷.

Deși inspirat de ideologia antisemită europeană (Germania, Austria, Franța, Rusia), antisemitismului românesc interbelic și în special cel antonescian, a avut particularități de factură socio-economică, cu rădăcini adânc înfipite în straturile sociale medii și superioare, politice, academice, economice și culturale ale populației majoritare românești, dar fără ca marea masă a poporului să adere la aceste idei. Acuzația de deicid era un pretext, un instrument de manipulare a maselor, dar nu o cauză. Antisemitismul antonescian structurat în baza viziunii hipernaționaliste, xenofobe și etnocentrice vede în evreu, în *jidan* după textele oficiale ale regimului, răul absolut, responsabil de toate eșecurile și neîmplinirile⁸.

În primele sale declarații după eliminarea legionarilor din viața politică, Antonescu a ținut să asigure opinia publică de continuarea consecventă a politicii de românizare, de faptul că „nu se va abate de la drumul naționalismului și va înlătura vâscul și influența străină”.

Antonescu sintetizează, încă din aprilie 1941, într-o bine cunoscută declarație, sentimentele sale antisemite și xenofobe. „Așa am crescut eu cu ură împotriva turcilor, jidanilor și ungarilor. Sentimentul acesta de ură împotriva dușmanilor patriei trebuie împins până la ultima extremitate. Îmi iau această răspundere. Într-un fel se bate un soldat împotriva unui străin care îi este indiferent și altfel se luptă el cu un dușman pe care îl urăște” - *Generalul Ion Antonescu, Ședința Consiliului de Miniștri, 8 aprilie 1941*.

Mulți intelectuali români notorii au ales postura de teoreticieni ai antisemitismului sau au făcut propagandă antisemită. Ura, fascismul, xenofobia, calomnia, mistificarea, răstălmăcirea și negliobia și-au dat mâna pentru reușita acestei misiuni.

Mișcarea antisemită din România a fost reprezentată, printre alții, de două mari personalități, A.C. Cuza și Corneliu Zelea Codreanu. A.C. Cuza a întemeiat la Iași, în 1923, Liga Apărării Național-Creștine. Esența doctrinei L.A.N.C era axată pe un antisemitism total, cerând excluderea evreilor din societatea românească. Ideile sale au fost preluate de C.Z. Codreanu, care a conceput un amplu proiect al uciderii tuturor conducătorilor evrei și a „complicilor lor creștini”, susținând că evreii reprezintă o mare amenințare pentru țară.

Argumentele antisemitismului românesc erau atât de natură rasistă: evreii ar aparține unei rase inferioare, „sterile” din punct de vedere cultural, dar și teologic, mergând până la falsa interpretare a preceptelor religiei iudaice.⁹

Nu lipseau nici argumentele de natură politică prin care evreii erau acuzați pentru forma de organizare în comunități de sine stătătoare, sau argumente de natură economică, sub forma unor acuzații legate de concurență neloială, acțiune subversivă împotriva economiei românești. Sub acest ultim aspect, antisemitismul a culminat cu politica de românizare a economiei care viza excluderea sau limitarea severă a numărului de evrei, cu precădere în ceea ce privește profesiunile liberale. În Consiliul de Miniștri din 3 februarie 1941, Antonescu a repetat decizia

⁷ Alexandru Florian (coordonator), *Cum a fost posibil? Evreii din România în perioada Holocaustului*, Editura Institutului „Elie Wiesel”, București, 2007, p. 40.

⁸ Mihai Chioveanu, *op. cit.*, p. 75.

⁹ Florin Petrescu, *Istoria evreilor. Holocaustul*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005, p. 46.

sa anunțată la preluarea puterii și anume aceea de a da afară „jidani” din viața economică, că le va lua fabricile, magazinele și apoi proprietățile mai mici. În viziunea lui Antonescu, „ignorarea problemei evreiești sau ocultarea ei prin soluții aparente” ar fi o trădare a românismului.¹⁰

Politica antisemită din România a fost fundamentată pe o întreagă legislație menită să îi excludă în întregime pe evrei din viața socială, politică și economică. În ianuarie 1938 este elaborat Decretul-lege nr. 169 - „Decret asupra revizuirii cetățeniei” - care privează de dreptul de a fi cetățeni români aproximativ 100.000 de evrei. Aceștia au primit certificate de identitate valabile pe un an, cu posibilitatea de prelungire. Ei erau considerați *străini fără pașaport* și supuși regimului juridic ca atare.

Prin aplicarea legislației antievreiești, populația evreiască a fost separată de ceilalți cetățeni români din punct de vedere juridic, politic, social și economic. Evreii au fost scoși în afara protecției legilor care garantau siguranța vieții cotidiene pentru orice cetățean dintr-un stat modern. Procesul de românizare exprima adevărată adeziunea regimului Antonescu la ideologia de extremă dreapta. În acest scop s-a preconizat elaborarea unor legi și „etapele în care se va exercita operația”. Antonescu nu dorea să facă aceste „reforme” prin mijloace violente, ci prin etape succesive, astfel încât să nu aibă de suferit structura economiei naționale.¹¹

În politica regimului Antonescu față de evrei se disting patru etape: 1) septembrie 1940 - ianuarie 1941: perioada statului național legionar; 2) ianuarie 1941 - 22 iunie 1941: până la intrarea României în războiul antisovietic; 3) 22 iunie 1941 - octombrie 1942: când încetează deportările.¹²

Pogromul de la Iași din 29-30 iunie 1941 este, probabil, cel mai cunoscut eveniment din seria asasinatelor antievreiești din România. A fost o izbucnire antisemită violentă, de mari proporții, dar nu izolată și nici întâmplătoare, înscriindu-se în lunga serie de omoruri în masă înfăptuite de unii români.¹³

Expulzarea evreilor din România a fost modalitatea prin care Ion Antonescu și-a pus în practică politica de „purificare etnică și politică”. În Moldova, măsurile cu caracter antisemit au avut ca scop îndepărtarea evreilor din spatele liniilor române și germane, din motive de securitate. Antonescu îi considera pe aceștia o amenințare la adresa armatei. La 21 iunie, Marele Stat Major a transmis Jandarmeriei ordinul generalului ca toți evreii sănătoși, cu vârste cuprinse între 18 și 60 de ani, să fie mutați din satele zonei de frontieră dintre Siret și Prut în lagărul de la Târgu Jiu. Se pregătesc astfel evenimentele din 23-30 iunie 1941 de la Iași, evenimente care au ajuns să fie cunoscute sub numele de Pogromul de la Iași. Reconstituirea acestor evenimente, în care se estimează că au fost masacrați între 1.000 și 14.000 de evrei din Iași, iar alți 2.713 au pierit în *trenurile morții*, nu este un lucru ușor.¹⁴

¹⁰ Alexandru Florian, *op. cit.*, p. 74.

¹¹ Florin Petrescu, *op. cit.*, p. 77.

¹² *Ibidem*, p. 76.

¹³ Radu Ioanid, *Holocaustul în România. Distrugerea evreilor și romilor sub regimul Antonescu: 1940-1944*, ediția a II-a, Editura Hasefer, București, 2006, p. 99.

¹⁴ Ottmar Trașcă, Denis Deletant, *Al III-lea Reich și Holocaustul din România, 1940-1944. Documentele din Arhivele germane*, Editura Institutului Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București, 2007, p. 53.

După cum scrie Jean Ancel, Pogromul de la Iași a constituit un Preludiu la asasinatul în masă comis apoi de naziști în Europa; dar, fără prezența armatei germane în România, regimul lui Antonescu nu ar fi îndrăznit să traseze un astfel de plan și de asemenea proporții. Evacuarea evreilor din Iași făcea parte dintr-un plan secret, cunoscut sub numele „Planul mare”, care urmărea să pună capăt prezenței evreiești în Moldova. Planul mare urma să fie aplicat concomitent cu exterminarea fizică a evreilor din Basarabia și Bucovina.¹⁵

Pogromul de la Iași a fost executat din ordinul explicit al lui Antonescu, care a dispus evacuarea totală a populației evreiești din oraș și lichidarea fără milă a oricărui evreu care va deschide focul asupra soldaților români și germane. Secția doua din Marele Cartier General și Serviciul Special de Informațiuni au pregătit terenul pentru pogrom și au furnizat pretextul pentru baia de sânge contra evreilor orașului. Jean Ancel susține că nici un fel de unități SS sau *Einsatzgruppe* germane nu au fost în oraș și nu au fost implicate în pogrom. Pogromul a fost în întregime „Made in Romania”.¹⁶

În acest sens au fost luate o serie de măsuri care să ducă la punerea în aplicare a „Planul mare”. Prima măsură din „Planul mare” a fost ordinul lui Antonescu din 19 iunie dat generalului Șteflea, prin care trebuiau să fie identificați toți „jidanii”, agenții comuniști sau simpatizanți. Cea de-a doua măsură din acest plan a constituit-o ordinul lui Antonescu către Ministerul de Interne din 21 iunie, privind evacuarea evreilor din toate satele din Moldova și închiderea unei părți dintre ei în lagărul de la Târgu-Jiu, din sudul României. A treia măsură care i-a transformat peste noapte pe toți evreii din Iași în colaboratori potențiali cu inamicul sovietic a fost ordinul special al Siguranței dat la 27 iunie 1941 către Inspectoratul Regional de Poliție din Iași: „Fiind informat că la anumiți evrei se găsesc dosite arme și munițiuni, vă rugăm să binevoiți a dispune a se efectua de îndată percheziționarea amănunțită și riguroasă a locuințelor populației evreiești, pentru a se verifica, dacă nu cumva, ne aflăm în fața unei acțiuni de înarmare a populației evreiești”.¹⁷

Jafuri, violuri și crime împotriva evreilor au început la periferia Iașului în noaptea de 28/29 iunie. Grupuri de criminali au pătruns în casele lor și i-au terorizat. Supraviețuitorii au fost duși la sediul Poliției (Chestură). Organizatorii pogromului, au raportat că „iudeo-comuniștii” și piloții sovietici deschiseseră focul asupra soldaților români și germani. Ca răspuns, trupele române și jandarmii „au procedat la încercuirea clădirilor de unde s-au tras focurile, precum și a unor cartiere întregi, unde cei prinși au fost evacuați la Chestura poliției, unde cei găsiți vinovați au fost executați pe loc de trupele germano-române care i-au capturat”.¹⁸

După cum susține tot Jean Ancel, punerea în aplicare a Pogromului de la Iași a constat în cinci elemente de bază: 1) răspândirea de zvonuri că evreii au tras asupra armatei; 2) atenționarea rezidenților români despre ceea ce urma să se întâmple; 3) creșterea colaborării populare cu forțele de securitate; 4) marcarea caselor creștine; 5) incitarea elementelor turbulente la crimă, viol și jaf.¹⁹

¹⁵ George Voicu, *Pogromul de la Iași 28-30 iunie 1941. Prologul Holocaustului în România*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 43.

¹⁶ https://www.academia.edu/11990565/SURSE_ARHIVISTICE_DESPRE_HOLOCAUSTUL_DIN_ROM%C3%82NIA_JEAN_ANCEL, p. 22.

¹⁷ George Voicu, *op. cit.*, p. 45.

¹⁸ CISHR, *op.cit.* pag 87.

¹⁹ Jean Ancel, *The Jassy Syndrom*, p. 43-46 *apud* CISHR, *op. cit.*, p. 87.

În oraș s-a răspândit zvonul că au intrat în acțiune parașutiști sovietici. Drept urmare, grupuri de soldați, jandarmi și paramilitari români și germani, însoțiți de populația civilă au jefuit și masacrat toată noaptea.

În dimineața zilei de 29 iunie 1941, se aud la Iași, din nou, focuri de armă. De data aceasta, se trage în plin: sunt împușcați evreii. Cei care sunt cruțați sunt încolonați și escortați din cartierele Tătărași, Păcurari, Sărărie, Nicolina la Chestura poliției. Unele coloane sunt oprite la Liceul Național, la Regimentul 13 Dorobanți, fiind ulterior și ele dirijate la chestură. În majoritate, cei escortați sunt bărbați, dar printre ei se află și femei, copii și oameni foarte în vârstă; unii erau îmbrăcați, alții numai în pijamale. Bătuți, cu vânătași sau doar cu răni deschise erau obligați să meargă în cadență, cu mâinile deasupra capului. Sunt scuipați, loviți cu pietre și cioburi de sticlă, răngi de fier sau paturi de arme de către populația civilă și de către militarii români și germani care escortează sau asistă la „spectacol”.²⁰

Poliția a făcut verificarea evreilor, în urma căreia a eliberat o parte dintre ei - datele variază între 200 și 2000, dar în timp ce aceștia plecau, alții soseau. În ceea ce privește identitatea criminalilor există o serie de discuții printre istorici, dar asupra evenimentelor care au continuat după acest moment al eliberării se știe cu certitudine că în jurul orei 14.00 a fost deschis focul împotriva evreilor adunați în curtea sediului poliției, ceea ce a dus la uciderea câtorva sute. Masacrul va continua pe parcursul întregii după-amiezi, până la orele 18.00.²¹

După cum au demonstrat istoricii și după cum probează documentele oficiale și martorii oculari, la Iași, la sfârșitul lunii iunie 1941, totul a fost o înscenare sinistă. Pretinsele împușcături asupra soldaților români și germani care se îndreptau spre front, precum și semnalele luminoase făcute, chipurile, pentru ghidarea avioanelor și parașutiștilor sovietici au declanșat măcelul în care au pierit circa 10.000 de evrei nevinovați. Cu toate acestea, radioul și toate ziarele au reluat cinicul comunicat oficial al Președinției Consiliului de Miniștri, în care printre altele se spunea: „La Iași au fost executați 500 iudeo-comuniști, care trăseseră focuri de armă din case, asupra soldaților germani și români”. Astfel de acuzații se bazau pe un clișeu arhaic, foarte încetățenit în mentalul colectiv românesc și european în general. Evreul este de secole perceput ca fiind trădătorul prin excelență, spionul în solda inamicului, dezertorul laș. Ca „urmaș al lui Iuda”, gata să trădeze pentru câțiva arginți, evreul este considerat „trădător de neam și vânzător de țară”.²²

În după-amiaza zilei de 29 iunie 1941 s-a luat decizia „evacuării” din Iași a evreilor deținuți ca suspecți la Chestura poliției. Sosiți la gară după o lungă numărătoare, în timpul căreia cei 2.500 de evrei au fost obligați să stea întinși cu fața lipită de caldarâm, au fost îmbarcați într-un tren cu vagoane de marfă. Soldații și lucrătorii de la CFR au înghesuit cel mai mare număr de evrei în fiecare vagon.²³

Evreii au fost înghesuiți în vagoane de marfă sub o ploaie de lovituri, înțepături de baionetă, lovituri cu bastonul și insulte. Mulți muncitori ceferiști s-au alăturat infernului, lovindu-i cu

²⁰ Ioanid, Radu, *op. cit.*, p. 110.

²¹ Ottmar Trașcă, Denis Deletant, *op. cit.*, p. 55.

²² Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, ediția a II-a revăzută, adăugită și ilustrată, Editura Humanitas, București, 2004, capitolul „Trădător și vânzător de țară”, p. 254 și urm. *Apud* George Voicu, *op. cit.*, p. 146.

²³ Radu Ioanid, *op. cit.*, p. 117.

ciocanele. În timp ce evreii stăteau cu fața la pământ, călătorii români călcau pe ei, iar soldații români și germani țipau că oricine va îndrăzni să ridice capul va fi împușcat.²⁴

Două trenuri ale morții au plecat din Iași. Primul avea între 33 și 34 de vagoane și între 2340 și 2590 de „pasageri”. Vagoanele erau marfare și închise ermetic. În fiecare vagon au fost înghesuiți prin lovituri cu patul armeei sau cu baioneta între 80 și 150 de evrei. Pe vagoane era scris „jidani comuniști” sau „ucigași ai soldați români și germani”²⁵

Cei 1.011 supraviețuitori au fost transportați pe o distanță de 500 de km în șase zile și jumătate pe o căldură istovitoare, fără a primi nici un strop de apă în prima parte a călătoriei. Primul „tren al morții” a numărat mai mult de 1.400 de victime. Cei care au supraviețuit au lăsat mărturie cutremurătoare despre ceea ce s-a întâmplat în timpul acestor evenimente.

Iancu Țucărman, supraviețuitor al „Trenului morții”, a mărturisit în repetate rânduri experiența sa de viață: „[...] Am fost înghesuiți în vagoane de vite câte 100-150 de persoane într-un vagon. Pe mine m-au urcat într-un vagon în care erau 137 de persoane. În vagonul în care am nimerit, la fel ca și în multe alte vagoane, pe jos se afla un stat de bălegar de grajd, peste care era presărat un praf de var nestins. Văzând că micile obloane ale vagonului erau deschise spre interior, un lucrător al gării, costumat în uniformă specifică și-a procurat o scară și lanțuri și a închis micile ferestre pe dinafară, reducând în acest fel posibilitatea de a intra aer în vagon.

Trenul pornise. Bălegarul și varul nestins au început să degaje multă căldură. Toți cei închiși în vagoane am început să ne scoatem îmbrăcămintea de pe noi, unii după un timp rămânând goi. Atunci ne-am dat seama că ceva tragic avea să se întâmple cu noi. Trenul își continua drumul făcând numeroase manevre și opriri pe linii secundare. Eram în plină vară, căldura din vagon devenise de nesuportat [...] Pe la orele 14, după 9 ore de chin, care mi s-au părut o veșnicie, trenul s-a oprit în gara Podu Iloaiei. Ușile vagoanelor s-au deschis. Din vagonul meu am coborât 8 supraviețuitori, restul de 129 au trecut în neființă sufocați și deshidratați”²⁶

Un alt supraviețuitor, Leiser Finchelstein, confirmă prin mărturiile sale aceleași experiențe de neuitat din timpul transportului pe ruta Iași - Podu Iloaiei. Acesta scrie: „Au fost numărați câte 40 și băgați în vagoane mici, de zece tone, din lemn, folosite pentru materiale de construcții. Nici măcar nu erau curățate. De frică, ne-am băgat unul în altul, ca oile, și vagonul părea gol. Un impiegat de mișcare, un tinerel, se agita pe acolo și spunea că el nu expediază vagoanele dacă nu sunt încărcate la capacitate. Și atunci au mai adus 40. Ne-am îngrămădit și tot părea vagonul gol. Până la urmă, ne-au încărcat vreo sută, o sută douăzeci, nu pot să știu. Aproape nu te mai puteai mișca [...] Din cauza căldurii, a lipsei aerului, apei și a hranei, a mirosurilor insuportabile, oamenii mureau ca muștele. [...] Nu au fost scene de violență sau de nebunie. Afară erau 35 de grade cel puțin. „Eram deja epuizați și murdari, cu excrementele pe noi, când am fost îmbarcați. Eu am avut noroc pentru că am nimerit patru frați împreună în vagon. [...] Ne-am palmuit continuu ca să stăm treji. Nu îmi amintesc dacă am fost conștient tot timpul”, povestește Leizer Finchelstein.²⁷

²⁴ CISHR, *op. cit.*, p. 123.

²⁵ Radu Ioanid, *op. cit.*, p. 120.

²⁶ *Holocaust: Tinerii întrebă, Supraviețuitorii răspund*, Editura AERVH, București, 2007, p. 118.

²⁷ George Voicu, *op. cit.*, p. 224.

În „trenul morții” care a plecat de la Iași la Călărași, din cei 5.000 de evrei numai 1.011 au ajuns la destinație vii, după șapte zile (poliția română a numărat 1.258 de cadavre, totuși sute de morți au fost aruncați din tren pe drum, la Mircești, Roman, Săbăoani și Inotești).

„Trenul morții” spre Podul Iloaiei (la 15 km distanță de Iași) avea 2.700 de evrei la plecare, din care doar 700 au fost debarcați vii. În raportul oficial, autoritățile române au afirmat că 1.900 de evrei au fost îmbarcați în tren și numai 1.194 au murit.

În total, în timpul pogromului de la Iași au fost uciși 14.840 de evrei²⁸

BIBLIOGRAFIE

- Chioveanu, Mihai, *Holocaustul: Un avertisment al istoriei*, Editura IRIR, București, 2006.
- Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport final*, Editura Polirom, Iași, 2005.
- Florian, Alexandru (coordonator), *Cum a fost posibil? Evreii din România în perioada Holocaustului*, Editura Institutului „Elie Wiesel”, București, 2007.
- Holocaust: Tinerii întreabă, Supraviețuitorii răspund*, Editura AERVH, București, 2007.
- Ioanid, Radu, *Holocaustul în România. Distrugerea evreilor și romilor sub regimul Antonescu: 1940-1944*, ediția a II-a, Editura Hasefer, București, 2006.
- Lecomte, Jean-Michael, *Predarea Holocaustului în sec. al XXI-lea*, Fundația W. Filderman, București, 2001.
- Oișteanu, Andrei, *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, ediția a II-a revăzută, adăugită și ilustrată, Editura Humanitas, București, 2004.
- Petrescu, Florin, *Istoria evreilor. Holocaustul*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005.
- Trașcă, Ottmar, Denis Deletant, *Al III-lea Reich și Holocaustul din România, 1940-1944. Documentele din Arhivele germane*, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București, 2007.
- Voicu, George, *Pogromul de la Iași 28-30 iunie 1941. Prologul Holocaustului în România*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Wiesel, Elie, *Noaptea*, Editura Univers, București, 2005.

Surse internet

https://www.academia.edu/11990565/SURSE_ARHIVISTICE_DESPRE_HOLOCAUSTUL_DIN_ROM%C3%82NIA_JEAN_ANCEL.

²⁸ CISHR, *op. cit.*, p. 124.

„Planul mare ” - Pogromul de la Iași

Kovács Károly

Școala Gimnazială „Teleki Domokos” Gornești, județul Mureș

Holocaustul a fost cel mai mare genocid din istoria omenirii în urma căruia, în timpul celui de-al doilea război mondial, Germania nazistă și aliații acesteia au exterminat sistematic un număr de circa 6 milioane de evrei din Europa. Uciderea evreilor s-a concentrat mai ales în Europa Centrală și de Est, unde, în 1939, trăiau peste 7 milioane de evrei.

Holocaustul din România a fost reprezentat de câteva întâmplări, acțiuni foarte înfiorătoare și crude, cum ar fi pogromul de la București din 21-23 ianuarie 1941 și pogromul de la Iași din 28-29 iunie 1941.

Au existat mai mulți istorici, scriitori care s-au ocupat de cercetarea și prezentarea evenimentelor care au avut loc în timpul pogromului de la Iași. Totuși doi scriitori trebuie menționați: Radu Ioanid și Jean Ancel. Cei doi au realizat lucrări foarte ample, bine documentate care prezintă acțiunile și evenimentele de la Iași în detalii foarte mici. Lucrarea mea se bazează pe lucrările celor doi scriitori, dându-mi silința să realizez o sinteză a celor mai importante etape ale acestui eveniment istoric.

Pogromul de la Iași a fost rezultatul antisemitismului extremist românesc, care își are originile la sfârșitul secolului al XIX-lea. Odată cu încoronarea regelui Carol de Hohenzollern, a fost adoptată și o nouă Constituție, a cărui articol număr 7 interzicea emanciparea politică a evreilor. În urma acestui articol „evreii din România deveneau astfel apatrizi și erau sistematic discriminați din punct de vedere economic și politic”¹. După 1929, pe fondul unor crize economice repetate, antisemitismul va dobândi un caracter de masă. Partidele politice tradiționale – Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc – adoptă slogane antisemite. Înaintea celui de-al Doilea Război Mondial, evreii din România erau reprezentați de două organizații evreiești - Uniunea Evreilor Români și Partidul Evreiesc -, care luptau pentru apărarea drepturilor civice ale evreilor români.

Pogromul de la Iași a fost inițiat de către Ion Antonescu la sfârșitul lunii iunie a anului 1941. În urma acestui eveniment au fost masacrați între 12.000 și 14.000 de evrei, dintr-un număr de 45.000 de evrei câți locuiau pe atunci în Iași. În opinia istoricilor pogromul de la Iași a fost generat de doi factori:

- Primul era de ordin istoric. Iașul avea o veche și puternică tradiție antisemită, bine conturată încă din secolul XIX. Capitala Moldovei era orașul în care se născuseră Liga Apărării Național-Creștine a lui A.C. Cuza, organizație politică profund antisemită, precum și dizidența acesteia, Legiunea Arhanghelului Mihail, a lui Corneliu Zelea Codreanu.

- Al doilea factor a fost unul conjunctural, fiind reprezentat de intrarea României în al Doilea Război Mondial. În lunile dinaintea izbucnirii ostilităților împotriva URSS, propaganda oficială antisemită a continuat și s-a intensificat. Supuși unor puternice măsuri discriminatorii,

¹ Radu Ioanid, *Holocaustul în România*, Editura Hasefer, București, 2006, p. 15.

evreii erau prezentați în continuare ca *străini de neam, agenți bolșevici ori factori dizolvanți și parazitari ai societății românești*².

Ion Antonescu lasă în sarcina Serviciului Special de Informații și a Secției a II-a a Marelui Cartier General planificarea pogromului, precum și furnizarea pretextului pentru pedepsirea evreilor din Iași. Planificarea masacrului s-a bazat pe cel al pogromului de la Dorohoi, din vara anului 1940, precum și pe prezența armatei germane în România, fără de care Ion Antonescu nu ar fi îndrăznit să pună la punct un astfel de plan diabolic.

„Planul mare” era denumit planul de evacuare a evreilor din Iași. Acest plan trebuia să se desfășoare concomitent cu planul denumit „Curățirea terenului”, care avea ca și scop exterminarea fizică a evreilor din Basarabia și Bucovina.

Ordinul de evacuare a evreilor din Iași a fost dat telefonic de către Ion Antonescu în data de 27 iunie 1941, direct comandantului garnizoanei din oraș, colonelul Constantin Lupu, iar în data de 29 iunie 1941 ordinul a fost întărit, confirmat. Pentru a face ordine în oraș, Antonescu a cerut Marelui Cartier General să trimită și un batalion de jandarmi.

Primele victime ale pogromului s-au înregistrat în ziua de 26 iunie 1941, când trei tineri evrei sunt arestați, interogați și executați pe motiv că ar fi semnalizat aviației sovietice clădirile ocupate de Armata Română: „...Prin raportul nr. 83 al Regimentului 13 Dorobanți către Divizia a 14-a se informa că Iosub Cojocaru, Leon Schachter și Herșcu Wolf, domiciliați în str. Vasile Lupu nr. 27 bis au semnalizat aviației sovietice clădirile ocupate de armata română”³. Ca urmare a acestui caz, seara se vor efectua mai multe percheziții în case de evrei.

În cursul zilei de 27 iunie 1941, un grup de legionari înarmați sunt legitimați iar mai apoi lăsați să plece de către colonelul Constantin Lupu. În aceeași seară, sunt reținuți cinci evrei acuzați de spionaj. Ei sunt duși la poligonul de tir unde vor fi executați.

Aceste evenimente răzlețe vor prevesti masacrul din ziua de 28 iunie 1941. În cursul dimineții un grup de 30 de soldați români, însoțiți de soldați germani, vor maltrata și jefui mai multe familii de evrei sub pretextul căutării unui post de radioemisie. În cursul dimineții apar în Iași afișe cu texte instigatoare la omor: „Români! Cu fiecare jidan ucis ați ucis un comunist. A sosit momentul răzbunării!”⁴. În seara zilei de 28 iunie în mai multe cartiere din Iași - Păcurari, Toma Cosma, Sărărie - se aud focuri de armă. Folosindu-se de un zvon conform căruia în oraș ar fi sosit parașutiști sovietici, grupuri de soldați, jandarmi români și germani, împreună cu populația civilă, au jefuit și masacrat toată noaptea familii de evrei.

În dimineața zilei de 29 iunie, pogromul de la Iași își atinge punctul maxim. De această dată, se trage în plin în evrei. Cei care scapă sunt încolonați și duși la Chestura Poliției. „În majoritate, cei escortați erau bărbați, dar între ei se aflau și femei, copii și oameni foarte în vârstă: unii erau îmbrăcați, alții numai în pijamale. Bătuți, cu vânătași sau răni deschise, erau obligați să meargă în cadență și cu mâinile deasupra capului. Sunt scuipați, loviți cu pietre și cioburi de sticlă, bâte, răngi de fier sau paturi de armă de către populația civilă și de către militarii și jandarmii români și germani, care escortează sau asistă la spectacol. Cei care nu puteau merge din cauza loviturilor primite sau a infirmităților fizice erau împușcați, astfel că

² Radu Ioanid, *Pogromul de la Iași*, Editura Curtea Veche, București, 2014, p. 11.

³ *Idem*, *Holocaustul în România*, p. 105.

⁴ *Ibidem*, p. 107.

străzile erau presărate cu cadavre”⁵. Mii de evrei au fost înghesuiți în curtea Chesturii Poliției. Dintr-un raport telefonic reieșea că la ora 9.30 dimineața erau 1.800 de arestați, la ora 13 erau 3.500 de arestați, iar seara erau 5.000 de arestați evrei. În cursul zilei s-a realizat o triere a celor arestați, astfel unii dintre ei fiind eliberați. Din păcate pentru ei, deși dețineau un bilet cu mențiunea „liber” din partea prefecturii, unii au fost împușcați pe stradă, iar alții readuși la prefectură. În jurul orelor două după-amiază s-a început executarea celor aflați în curtea chesturii folosindu-se mitraliere, puști de vânătoare și arme automate. Cadavrele evreilor vor fi jefuite de ceasuri și stilouri. Nu se știe cu exactitate numărul celor executați, acesta variind de la surse la surse. Scriitorul Marius Mircu menționează 900 de morți, maiorul Constantin Darie estima aproximativ 3.000-4.000 de morți.

În după-amiaza zilei de 29 iunie, în cadrul unei reuniuni la care au participat mai mulți generali, locotenenți și directorul chestiunii se va lua hotărârea transportului evreilor din Iași. Începând cu ora 9 seara, aproximativ 2.500 de evrei care au supraviețuit masacrului sunt transportați la gară. Aici ei au fost îmbarcați într-un tren care avea între 33 și 39 de vagoane de marfă. În zorii zilei de luni, 30 iunie 1941, trenul părăsește gara din Iași cu destinația Călărași. Din cauza unor ordine neclare, trenul a avut un traseu haotic: Iași – Târgu Frumos – Pașcani – Lespezi – Pașcani – Roman – Târgu Frumos – Mircești – Săbăoani – Roman – Mărășești – Inotești – Ploiești – Călărași. În după-amiaza zilei de 6 iulie, trenul sosește la Călărași. Doar 1.076 de arestați au supraviețuit acestui transport de aproximativ 500 de km, care a durat șase zile și jumătate. În dimineața zilei de 30 iunie 1941, la chestură se formează un nou grup de arestați alcătuit din 1.900 de evrei. Aceștia vor fi îmbarcați într-un alt tren format din 18 vagoane cu destinația Călărași. Traseul acestui tren a fost mult mai exact: Iași – Podul Iloaiei – Călărași. În cele două trenuri numite „trenurile morții” supraviețuitorii au trecut prin chinuri groaznice, erau nemâncăți, însetați.

Numărul victimelor pogromului de la Iași nu a putut fi stabilit cu exactitate. În funcție de diverse surse, acest număr oscilează între 3.200 și 12.000: „...unii istorici români estimează la 3.200 numărul evreilor uciși la Iași. Diplomați germani citați de Raul Hilberg indică cel puțin patru mii. Curzio Malaparte, care se afla la Iași în timpul pogromului, vorbește de șapte mii de victime. Surse documentare din arhiva Ministerului Afacerilor Interne, citate de istoricul Gheorghe Zaharia, menționează peste opt mii de victime. Aceste surse au fost utilizate și în dosarul judiciar al procesului Antonescu. Actul de acuzare din același proces menționează zece mii de victime. Un raport SSI, datat 23 iulie 1943, bazat pe liste de morți pregătite de sinagogile din Iași, menționează cifra de 13.266 victime, inclusiv 40 de femei și 180 de copii. Istoricul israelian Jean Ancel menționează alte două documente conform cărora numărul victimelor pogromului ar fi fost 13.868 sau 14.850⁶. Conform documentelor pogromului de la Iași, vinovații de acest masacru sunt Serviciul Special de Informații, care nu numai că a pregătit acest masacru, ci și i-a înarmat și instruit prin agenții săi pe legionarii români. Armata germană a avut și ea complicitatea și inițiativa proprie în evenimentele petrecute în timpul pogromului pe străzile Iașului și în curtea chesturii.

⁵ *Ibidem*, p. 109-110.

⁶ *Ibidem*, p. 127.

Chestiunea pogromului de la Iași a fost menționat în studiile despre Holocaust, iar câțiva istorici s-au referit la el când au descris șirul grelelor suferințe prin care au trecut evreii din România între 1938 și 1944. Problema pogromului de la Iași este centrală în istoria Holocaustului din România și în istoria Holocaustului în general. În concluzie, din cele prezentate anterior reiese că dorința de a-i extermina pe evrei, bazată pe o versiune românească de antisemitism extremist, era autentic românească și s-a bucurat de un sprijin important în rândurile publicului românesc.

BIBLIOGRAFIE

Ioanid, Radu, *Holocaustul în România*, Editura Hasefer, București, 2006.

Ioanid, Radu, *Pogromul de la Iași*, Editura Curtea Veche, București, 2014.

Ancel, Jean, *Preludiu la asasinat. Pogromul de la Iași, 29 iunie 1941*, Editura Polirom, 2005.

Oscilațiile politicii Partidului Muncitoresc Român, reflectate în tematica revistei *Studii* (1955-1965)

Stan Stoica

Școala Gimnazială nr. 1, 1 Decembrie, jud. Ilfov

Schimbările din domeniul „științei istorice”, în anii 1955-1956, ne oferă indicii cu privire la noua politică inițiată de Gheorghe Gheorghiu-Dej după moartea lui Stalin (1953), și anume desprinderea treptată, cu pași mărunți, de sub influența Moscovei. Manifestată la început discret, prin mutări în politica de cadre din domeniul cultural, această politică devine tot mai clară după destalinizarea lansată la Congresul al XX-lea al PCUS (1956) și retragerea trupelor sovietice (1958). Respingerea planului Valev și „Declarația de independență” (1964) sunt cele mai vizibile și relevante acțiuni în sensul instaurării unui regim în care schimbările de la vârful partidului să nu mai fie decise de sovietici.¹ Mulți istorici susțin, cu argumente convingătoare, că prin această politică Gheorghiu-Dej urmărea de fapt propria menținere la putere, punerea la adăpost față de eventualele schimbări ale preferințelor sovieticilor.

Rolul istoriei – ca în multe alte cazuri, în cadrul regimurilor totalitare – a fost acela de a legitima schimbarea politicii regimului. Pentru a sprijini noua direcție, domeniul istoriei a cunoscut câteva evenimente semnificative: numirea unor noi academicieni (Andrei Oțetea, Emil Condurachi, David Prodan) și înlăturarea lui Mihail Roller de la conducerea domeniului (1955), numirea lui Andrei Oțetea la conducerea Institutului de Istorie al Academiei (1956), reabilitarea istoricilor „burghezi” Vasile Pârvan, A.D. Xenopol (1957), Nicolae Iorga (1965) și publicarea volumului *Karl Marx. Însemnări despre români* (1964).

Alte două aspecte relevante pentru această direcție sunt punerea în discuție a unui nou concept ideologic („patriotismul socialist”) și schimbările survenite în tematica revistei *Studii*. Asupra acestor aspecte ne oprim în cele ce urmează.

Lansarea noțiunii de „patriotism socialist” are loc încă din 1957, ca prefigurare a comunismului național ce va prinde contur în anii '60. Editorialul numărului 6 din 1957 al revistei *Studii*, intitulat *Educația patriotică și sarcinile științei istorice*² reprezintă, cronologic, prima încercare de conciliere între principiile marxiste ale luptei de clasă și internaționalismului proletar, pe de o parte, și cele ale identității naționale și interesului național.

Autorul (foarte probabil Andrei Oțetea, redactor șef al revistei, la acea dată) își însoțește argumentația cu citate din Lenin, care considera patriotismul „unul dintre cele mai profunde sentimente statornicite în existența de veacuri și milenii a unor patrii”, iar mândria națională, ca „nefiind străină proletarilor”³. Este pus în discuție raportul dintre interesul național, privit prin prisma luptei pentru independență, și principiul marxist al luptei de clasă, care „nu încetează niciodată” în societățile cu clase antagoniste. Sub îndemnul unei înțelegeri „juste, nu

¹ Stan Stoica, *Istoriografia românească, între imperativele ideologice și rigorile profesionale*, Editura Meronia, București, 2012.

² „Studii”, nr. 6/1957, p. 9-16.

³ *Ibidem*, apud Lenin, *Opere*, vol. 21, București, Editura RPR, 1952, p. 89.

mecanice” a ideii luptei de clasă, autorul susține posibilitatea unei coincidențe de interese între clasele antagoniste, în lupta pentru eliberare națională. Sunt date ca exemple domniile lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Războiul de Independență, „Războiul antihitlerist”. Distingându-l de „naționalismul burghez”⁴, autorul nu găsește patriotismului socialist vreo trăsătură care să-l pună în contradicție cu internaționalismul proletar.

Deși nu face un rabat de la ortodoxismul ideologic, editorialul este un pas spre atenuarea principiului luptei de clasă, absolutizat în perioada stalinistă. Totodată, anticipează elemente ale „comunismului național”: solidaritatea națională, „lupta întregului popor”, suveranitate. Rolul „științei istorice”, altădată centrat pe lupta de clasă și alianța „de nezdruncinat” cu marele frate de la Răsărit, este de acum acela „de a dezvălui poporului român tradițiile lui glorioase de luptă pentru libertate și independență și, în același timp, de a restabili adevărul științific și a pune în adevărata lumină figurile marilor personalități ale istoriei patriei...”⁵. Sunt sintagme pe care le vom întâlni din ce în ce mai des în deceniile următoare.

Virajul spre un comunism național este vizibil și în paginile celei mai importante publicații istorice, *Studii. Revistă de istorie*. Editată de Institutul de Istorie din București al Academiei, aceasta dădea tonul orientărilor ideologice și tematice. Condușă în anii 1956 -1958 de Andrei Oțetea, apoi de Petre Constantinescu-Iași (august 1958-decembrie 1963) și iarăși de Andrei Oțetea (din 1964), *Studii* reflectă, prin conținutul său tematic, mutarea accentului de pe istorie socială și internaționalism proletar spre istorie națională și lupta pentru independență și unitate națională.

Dacă analizăm comparativ evoluția numărului de articole dedicate mișcărilor sociale și mișcărilor naționale, constatăm o inversare a ponderii acestora în deceniul 1955-1965, în favoarea mișcărilor naționale (Anexele 1 și 2). Simptomatică în 1959, când a fost sărbătorit centenarul Unirii Principatelor, această preponderență devine clară începând din 1965, când instaurarea comunismului național devine ireversibilă.

Grăitoare este și inversarea tendinței în ceea ce privește numărul de materiale dedicate mișcării comuniste internaționale, respectiv, mișcării comuniste interne. Prezența covârșitoare, în anii 1948-1955, a articolelor despre mișcarea comunistă internațională, avea ca scop evidențierea rolului sovieticilor în această mișcare, inclusiv în instaurarea comunismului în România. Comuniștii români erau conștienți că-și datorează puterea unui factor extern. Încă din 1955, numărul materialelor despre mișcarea comunistă internă îl întrece pe cel despre mișcarea comunistă internațională (Anexele 1 și 3). Prin evidențierea „mișcării comuniste și muncitorești” interne se dorea justificarea desprinderii de Moscova. Se subînțelegea faptul că cei de la conducerea partidului nu-și datorează puterea sovieticilor și oamenilor lor, ci sunt creația, încununarea unei mișcări/evoluții interne. Reinterpretarea evenimentului de la 23 August va desăvârși această mutare a accentului pe firava mișcare comunistă internă, căreia i se atribuie un rol exagerat sau de-a dreptul inexistent în unele evenimente cruciale.

Aceste schimbări (ca și altele care nu au făcut obiectul studiului de față) ne determină să concluzionăm că desprinderea de sub tutela Moscovei, manifestată public prin „Declarația de independență” (1964) a fost pregătită cu tenacitate de Gheorghe Gheorghiu Dej timp de circa

⁴ „Patriotismul socialist nu are nimic comun cu șovinismul, cu naționalismul burghez, ci se îmbină organic cu internaționalismul proletar, cu sentimentul solidarității frățești al oamenilor muncii din toate țările” (*Ibidem*, p. 14).

⁵ *Ibidem*, p. 15.

un deceniu, începând la puțin timp de la moartea lui Stalin. Construirea unui „comunism național”, pe lângă securizarea poziției liderului comuniștilor români în fața intervențiilor sovietice, aducea și o mult-dorită popularitate internă. Această direcție a fost preluată și desăvârșită de Nicolae Ceaușescu, succesorul lui Gheorghiu Dej. Politica de cadre în domeniul istoriei, scrierea și rescrierea istoriei au jucat un rol important în fundamentarea teoretică a unui comunism național al cărui sfârșit însângerat ridică unele întrebări cu privire la beneficiile acestuia pentru societatea românească.

Anexa 1. Evoluția repartizării tematice a materialelor publicate în revista „Studii”, în anii 1955-1965⁶

Teme	1955	1956	1957	1958	1959 ⁷	1960	1961	1962 ⁸	1963	1964	1965 ⁹
Mișcări sociale/istorie socială	12	12	12	19	7	11	11	10	7	11	5
Economie	4	-	3	3	7	4	1	8	3	4	1
Politică internă	1	2	4	2	-	-	1	1	2	-	1
Cultură/învățământ/presă	-	2	-	2	2	2	5	2	4	3	3
Luptă pentru independență, mișcare națională/unitate națională	-	4	2	2	10	5	7	6	5	7	13
Relații româno-ruse/sovietice; istoria slavilor	6	3	3	1	5	3	3	3	2	-	-
Mișcare comunistă internațională	2	2	4	2	1	3	3	1	-	2	-
Mișcare comunistă și muncitorească internă	1	3	9	7	7	11	12	19	16	17	11
Istoriografie	3	1	3	2	1	7	9	19	5	4	27
Politică externă	-	4	2	2	2	3	4	1	0	3	1
Altele	1	5	10	8	7	5	6	8	7	5	7
Total	30	39	52	50	49	54	62	78	51	56	69

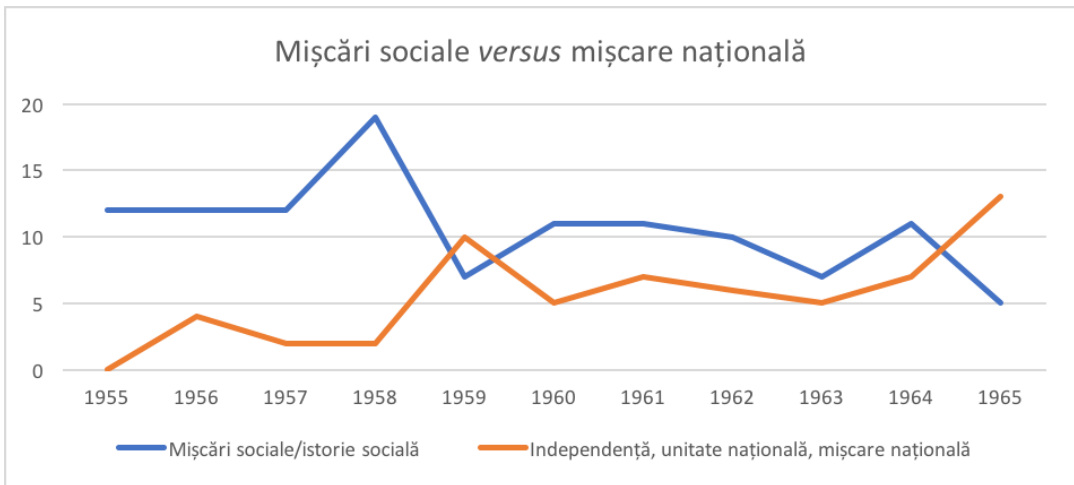
⁶ Au fost luate în considerare editorialele, studiile și referatele, rubricile „Discuții” și „Note și Documente”.

⁷ Numărul mai mare al materialelor privind unitatea națională/mișcarea națională se explică prin sărbătorirea Centenarului Unirii Principatelor.

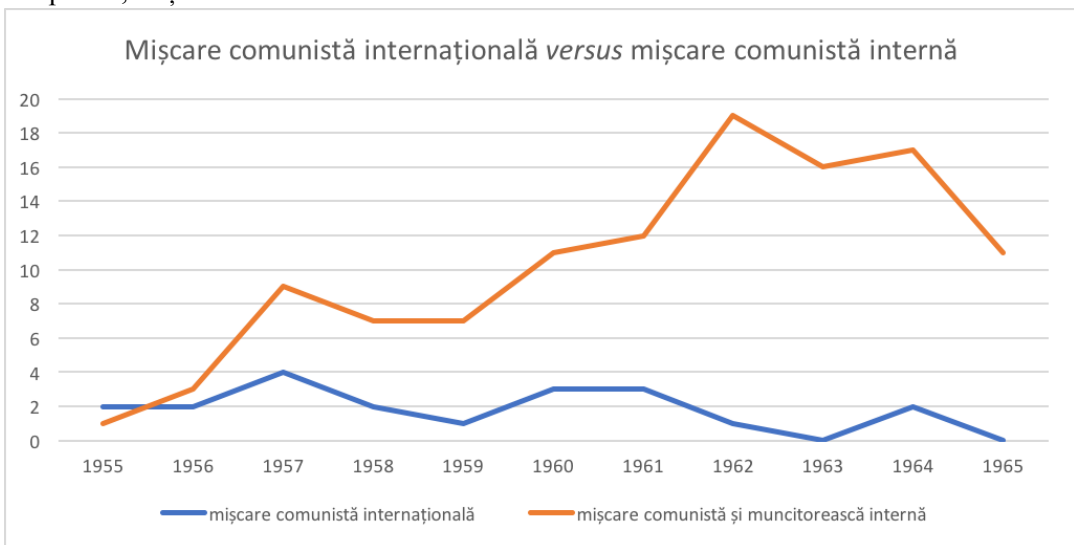
⁸ Numărul mare al materialelor dedicate istoriografiei se explică prin sărbătorirea a 15 ani de existență a revistei.

⁹ Numărul mare al materialelor consacrate istoriografiei se explică prin reabilitarea lui N. Iorga, căruia îi sunt dedicate 17 materiale în numărul 6/1965; 4 din cele 7 materiale privind istoria militară/lupta pentru independență publicate în acest an sunt legate de împlinirea a 20 de ani de la înfrângerea Germaniei hitleriste.

Anexa 2. Evoluția numărului de materiale dedicate mișcărilor sociale și mișcării naționale

Anexa 3. Evoluția numărului materialelor despre mișcarea comunistă internațională, respectiv, mișcarea comunistă internă.

BIBLIOGRAFIE

Arhivele Academiei: Fond Tratatul de Istorie

Arhivele Naționale Istorice Centrale:

- Fond Societatea de Științe Istorice,;
- Colecția Gheorghe Gheorghiu-Dej, D. 927;
- Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație;

Studii. Revistă de Istorie

Lupta de clasă (periodic)

Lucrări teoretice

- Aaron, Raymond, *Lupta de clasă*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Banu, Florian, Țăranu, Liviu, *Aprilie 1964- „Primăvara de la București”. Cum s-a adoptat „Declarația de independență a României?”*, Editura Enciclopedică, București, 2004.
- Berindei Dan, *Istoria Academiei Române (1866-2006)*, Editura Academiei, București, 2006.
- Besancon, Alain, *Originile intelectuale ale leninismului*, Ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 2007.
- Constantinescu-Iași, Petre, *Realizările istoriografiei române între anii 1945-1955*, Societatea de științe istorice și filologice, 1955.
- Deutsch, Robert, *Istoricii și știința istoriei din România 1944-1969*, București, Editura Științifică, 1970.
- Documentar cuprinzând material privind unele probleme de importanță majoră ale istoriei patriei noastre prezentate tendențios de istoriografia străină*, exemplar pentru uz intern, Partea I, Academia de Științe Sociale și Politice a RSR, 1980.
- Georgescu, Vlad, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români, 1944-1977*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Giurescu, Dinu C. (coord.), ȘTEFĂNESCU Alexandru, ȚIU Ilarion, *Comunismul și România. O istorie ilustrată*, Editura Corint, București, 2010.
- Intelectualii și regimul comunist. Istoria unei relații*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, vol. IV, Editura Polirom, Iași, 2009.
- Marx, Karl, *Însemnări despre români (manuscrise inedite)*, Editura Academiei RPR, București, 1964.
- Müller, Florin, *Politică și istoriografie în România, 1948-1964*, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003.
- Opriș, Ioan, *Cercuri culturale disidente*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.
- Opriș, Ioan, *Istoricii și Securitatea*, 2 vol., Editura Enciclopedică, București, 2004.
- Răutu, Leonte, *Împotriva cosmopolitismului și obiectivismului burghez în științele sociale*, f.e., f.1., 1949.
- Roller, Mihail, *Istoria RPR*, EDP, București, 1956.
- Roller, Mihail, *Probleme de istorie*, Editura Eminescu, București, 1947.
- Rolul maselor populare în făurirea istoriei*, Editura Politică, 1954.
- Stoica, Stan (coord.), *Dicționar biografic de Istorie a României*, Editura Meronia, București, 2008.
- Stoica, Stan, *Istoriografia românească, între imperativele ideologice și rigorile profesionale*, Editura Meronia, București, 2012.
- Tănase, Stelian, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej (1948-1965)*, Editura Humanitas, București, 1998.
- Tismăneanu, Vladimir, Vasile, Cristian, *Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Vasile, Cristian, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, Editura Humanitas, București, 2011.
- Zub, Alexandru, *Orizont închis. Istoriografia română sub dictatură*, Institutul European, Iași, 2000.

Constituția postdecembristă a României în contextul pandemiei

Ana-Maria Stan

Studentă anul IV, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Stana Martac

Școala Gimnazială Nr.1 Berceni, jud. Ilfov

Introducere

În această lucrare ne propunem o analiză pe larg a constituției post-decembrieste, deoarece este pivotală în ziua de astăzi, actuala legea fundamentală este în fapt o modificare a celei de la 1991. Noțiunea de constituție ne este familiară din contexte multiple, dat fiind arealul bogat al relațiilor sociale reglementate de aceasta, dar găsim ca important să nu trivializăm complexitatea acesteia. Pentru a putea realiza ceea ce ne propunem, și anume să pornim de la concepte generale ducându-ne către concepte particulare, ajungând la specificitatea constituției din 1991, apreciem că, deși școlărească, metoda analizei logice pare a fi cea mai adecvată. De aceea, pe parcursul acestei lucrări ne vom concentra pe evidențierea raționamentelor logice, din care ideile se vor deduce, astfel ca firul gândirii exprimat să aibă claritate.

În prima parte, pentru a onora schema de raționare menționată mai sus și pentru a putea începe o discuție cât se poate de minimală cu privire la constituție în general, ne vom preocupa de concepte folosite de definit în parcursul înțelegerii pe larg a constituției din 1991. În primul rând, vom observa că suntem obligați să asumăm existența statului. Pentru a putea asuma o noțiune, trebuie să o conturăm cel puțin, astfel că trebuie să cunoaștem trăsăturile esențiale ale statului. În încercarea de a-l defini, trebuie să înțelegem cum s-a născut, cum a apărut, folosindu-ne de experimente mentale și de dovezi factive, urmărind firul istoric. După ce am analizat posibile explicații cu privire la nașterea statului, vom putea cuprinde elementele esențiale ale acestuia. Ne vom concentra asupra descrierii statului într-o manieră generală, urmând să reducem noțiunea largă la ceea ce considerăm stat modern, definiție restrânsă în care se încadrează și România de după revoluție.

Odată creionată ideea de stat, ne vedem obligați să introducem regula și legea, ca stâlpi necesari pentru un discurs coerent despre posibilitatea existenței statului. Aceste două concepte își au originea în faptul empiric, și anume în cutumă. Atenționăm că trebuie să nu avem o raportare la cutumă falacioasă, considerând-o arhaică pentru că este prezentă viguros în reglementările actuale, obiceiul fiind mai important pentru sistemul juridic decât se poate observa la o primă analiză superficială. Vom vorbi despre lege ca concept ce răsare din ideea de moralitate și mai apoi de dreptate, fără a ne adânci în probleme de etică.

Se conturează astfel fundalul de concepte de definit pentru a putea discuta despre Constituție și anume statul și legea. Totuși, pentru a putea aborda mai departe constituția de la 1991, credem că este de asemenea important să subliniem pe scurt importanța obiectului legii și anume drepturile și libertățile omului. Înțelegând importanța socială, economică și juridică a protecției omului, vom înțelege și de ce o lege fundamentală a fost necesară și cum a apărut aceasta.

În a doua parte, vom indica pe scurt istoria apariției constituției la nivel european și american, iar apoi ne vom concentra asupra unor particularități juridice ale constituției în general, definind-o prin intermediul gen proxim și diferență specifică. Ulterior ne vom axa pe punctarea parcursului constituțional românesc, începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea până în anul 1991.

Într-un final vom ajunge la o analiză istorică a constituției din 1991, bazată pe relațiile de cauză-efect care au dus la aceasta și prin raportare la tendințele constituționale europene din acel moment. Trebuie să acordăm o deosebită importanță reglementărilor efective din acest act, motiv pentru care, vom menționa în special articolele care fac referire la drepturile și libertățile omului. În mod cert constituția de la 1991 este valoroasă și astăzi pentru că este baza constituției actuale și reperul pentru statul democratic și statul de drept românesc de după revoluție. De aceea, vom acorda o secțiune revizuirii din 2003 ce a permis României aderarea la Uniunea Europeană, concentrându-ne pe drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

În ultima parte a lucrării, după o analiză temeinică asupra elementelor necesare cadrului constituțional, după analiza ideii de constituție și a obiectului cel mai de preț a acesteia și după o scurtă descriere a istoriei constituționalismului în România cu precădere concentrându-ne pe anul 1991, ne vom îndrepta către momentul pandemiei actuale manifestate la nivel mondial. Ne vom preocupa de încercările prin care trece constituția actuală, în particular, cu mențiuni legate de problemele cu care s-a confruntat constituția, ca schelet legal european universal, subliniind astfel provocarea constituțiilor europene în fața crizei sanitare actuale.

Partea întâi

În discursul uzual asupra legilor juridice *lato sensu*, incluzând așadar și legea fundamentală, ne aflăm în mod conștient sau nu în fața unei prezumții pe care o facem. Asumăm cadrul social, economic, juridic și politic în care o lege poate exista; mai pe scurt, asumăm existența statului. Faptul că în mod natural legăm statul de lege, iar legea de dreptate, este edificator chiar pentru a încerca să arătăm cum s-a născut acesta sau ce este. Unii autori ar susține chiar că cele două formează o simbioză: „Statul și dreptul sunt strâns legate, se sprijină și se condiționează reciproc. Au apărut deodată, din aceleași cauze și, paradoxal, dreptul delimitează configurația și acțiunile statului.”¹ Cert este că pentru a defini statul, trebuie să ne închipuim nașterea acestuia, exercițiu de imaginație aprofundat de teoria contractului social pe care o considerăm cel puțin folositoare în definirea statului. Bineînțeles că printr-o asemenea provocare a imaginației nu ne vom rezuma la ceea ce este rațional posibil, căci condiționați fiind de poziția de subiect în care ne aflăm și de imposibilitatea de a ști științific și cu certitudine modul de formare al statelor, avem simultan libertatea și limitarea de a depăși plauzibilul.

Dacă este să asumăm existența statului, putem asuma și că la un moment dat nu a existat niciun stat, asumție care se va dovedi adevărată, în afara cazului în care am afirma că statul poate exista în afara vieții umane. Totuși, considerăm că o asemenea afirmație nu s-ar susține nici în cele mai complexe organizări de animale sau insecte. Contractualiștii au numit anterioritatea statului, starea de natură sau starea naturală. Înțelept este să pornim de la

¹ Ioan Murariu, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a 14-a, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 4.

distincția *genus* și *eidos*, de la vatră și *polis* pentru a observa că nucleul societății este familia, singura formă de organizare socială naturală, dar temporară. Problema principală a exercițiului de imaginație este aceea de a trece dincolo de legăturile de familie în societate, în stat. Contractualiștii concluzionează că trecerea de la starea de natură la stat sau stare civilă se face printr-o convenție. Ne putem întreba dacă această convenție este inevitabilă, iar dacă da, atunci fiind determinați ca ființe umane să creăm această convenție, nu ar însemna că aceasta provine chiar din natura umană? Încercăm, totuși, să ne rezumăm la cele propuse, fără a aborda conflictul dintre liberul arbitru și determinismul ființei umane, rațiunea neputându-l soluționa. Este deci justificabil din punct de vedere rațional să considerăm că starea statală este o convenție.

Dacă definim starea de natură ca o completă libertate a omului, limitată doar de instinctele sale, care îl determină să fie egoist în a se apăra și a se conduce pe sine, subjugându-i pe cei mai slabi și fiind subjugat de cei mai puternici, observăm instabilitatea cu care se confruntă fiecare individ în parte și necesitatea ajutorului comun. Totuși, în cazul lui Jean-Jacques Rousseau, pentru a renunța la libertatea absolută, fiecare individ trebuie să facă o convenție cu fiecare individ prin care să renunțe la absolutismul libertății în favoarea comunității: „înstrăinarea totală a fiecărui asociat, cu toate drepturile sale, către întreaga comunitate; fiecare dăruindu-se pe de-a-ntregul de la început, condiția este aceeași pentru toți, iar condiția fiind egală pentru toți, nimeni n-are interesul s-o facă grea altora.”² Pentru John Locke, starea de natură implică aceeași libertate absolută a fiecăruia, ghidată de aceeași rațiune egal distribuită, iar cauza care determină contractul social este similară: incertitudinea că te vei putea apăra pentru totdeauna, sau mai precis: frica. Interesant este că pentru Locke ideea de stat pornește de la necesitatea unei autorități care să judece imparțial. Caută un judecător care să marcheze finalitatea stării naturale și începutul stării civile prin atribuirea acestuia, de bunăvoie, a puterii nelimitate a fiecărui individ de a-și face dreptate în mod arbitrar: „Lipsa unei instanțe comune dotate cu autoritate îi aduce pe toți oamenii în starea naturală. Forța exercitată fără nici un drept asupra persoanei cuiva provoacă starea de război fie că există, fie că nu există o instanță comună”³. Amintim, de asemenea, de o ultimă viziune cu privire la tranziția de la starea naturală la cea civilă, și anume cea a lui Thomas Hobbes. În continuare se menține drept cauză principală pentru dorința de a intra în convenția statală frica: „fiecare om este dușmanul fiecărui om, consecința timpului în care omul trăia cu certitudinea lucrului rezultat doar din propria putere și inovație.”⁴ În mod similar, puterea dată de absolutismul libertății ființei umane este atribuită unui terț care are ca îndatorire vegherea asupra societății pentru a ieși din starea de război.

Găsim relevante cele trei viziuni cu privire la formarea statului pentru că, deși ușor diferite, se bazează pe elemente comune care evidențiază anumite trăsături ale statului, ale ideii de convenție, aflate în strânsă legătură cu legea, norma și dreptatea. Cei trei cad de acord asupra faptului că statul nu este ceva natural, fiind rezultatul unei înțelegeri între oameni ca urmare a

² Jean-Jacques Rousseau, *Contractul social*, Editura Mondero, București, 2007, p. 33

³ John Locke, *Al doilea tratat despre cârmuire*, Editura Nemira, București, 1999, p. 63.

⁴ Thomas Hobbes, *Leviathan*, Editura Touchstone, Londra, 1997, p. 78: „every man is enemy to every man, the same consequent to the time wherein men live without other security than what their own strength and their own invention shall furnish them withal.”

unui calcul rațional în urma căruia libertatea unui individ se oprește unde începe libertatea altuia. Este demn de menționat că limitarea libertății în sensul pactului social nu este o îngrădire propriu-zisă a libertății, căci cu toții am căzut de acord că suntem dispuși să ne autolimităm în acest fel. În mod similar, libertatea kantiană este dată tocmai de înfrânarea pe care rațiunea o impune asupra ființei umane.

O altă observație importantă este că în starea de natură în care libertatea fundamentală a ființelor umane îi ghidează spre autoconservare și egoism, cauzate de războiul tuturor împotriva tuturor, nu putem vorbi despre moralitate și nici despre ceea ce este drept sau nu, astfel că în mod implicit nu putem vorbi despre lege în sens juridic. Este acceptat faptul că în starea de natură, ființa umană liberă în mod absolut este ghidată de legea naturală a autoconservării, dar aceasta nu are dimensiune morală, ci este neutră echității. Nu ne vom întreba dacă este moral sau drept ca țapul cu cele mai ascuțite coarne să îl străpungă pe cel mai slab, ghidat fiind de o legea celui mai puternic: „Din războiul tuturor împotriva tuturor, rezultă și consecința că nimic nu poate fi injust. Noțiunile de bine și rău, dreptate și nedreptate nu își au locul. Unde nu există o putere comună, nu există lege, iar unde nu există lege, nu există nedreptate.”⁵ Considerăm că Immanuel Kant este edificator cu privire la problema libertății și a moralității. Trebuie să prezumăm că suntem ființe libere pentru a putea discuta despre moralitate și lege. Pe de altă parte, în starea de natură pare că ne aflăm în cea mai mare libertate a ființei umane, și cu toate acestea, nu putem vorbi despre o veritabilă dimensiune morală. Pe de altă parte, odată ce libertatea fundamentală naturală a ființei umane este limitată de rațiune, atunci putem vorbi despre desăvârșirea acesteia: „Liberul arbitru, care poate fi determinat prin rațiunea pură, se numește liber arbitru liber. Acela care este determinabil numai prin intermediul înclinației (impuls sensibil, *stimulus*), ar fi liber arbitru animalic (*arbitrium brutum*)”⁶.

Putem așadar să înțelegem mai lesne de ce unii autori leagă nașterea statului de norma de drept civil, înțelegând ca „regula generală și abstractă care reglementează conduita subiecților în raporturile juridice civile”⁷, care la nevoie poate fi implementată prin forța coercitivă a statului. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm un precursor important al legii, și anume cutuma. „Obiceiul (cutuma) constituie o practică îndelungată, înrădăcinată și continuă, pe care cei ce o aplică o consideră obligatorie”⁸. Deseori, legea reprezintă în fapt formalizarea juridică a obiceiului, iar dacă particularitatea acestuia nu permite aplicarea universală, atunci obiceiului i se atribuie valoare juridică, nefiind transformat în normă. Obiceiul rămâne în continuare izvor de drept, motiv pentru care trebuie respectată tradiția și cutuma, acestea fiind făuritoare de lege în sens juridic.

Motivul pentru care considerăm că această introducere este importantă, deși ușor prelungită de farmecul filosofiei politice, pentru tema aleasă și anume constituția de la 1991, este că cel mai important aspect legat de legea fundamentală, din pricina importanței acesteia, este problema legitimității puterii pe care o are aceasta. De aceea, am încercat să abordăm ideea de

⁵ *Ibidem*, p. 79: „To this war of every man against every man, this also is consequent; that nothing can be unjust. The notions of right and wrong, justice and injustice, have there no place. Where there is no common power, there is no law; where no law, no injustice.”

⁶ Immanuel Kant, *Metafizica moravurilor*, Editura Antaios, București, 1999, p. 51.

⁷ Gabriel Boroș, *Curs de drept civil partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 7.

⁸ *Ibidem*, p. 8.

stat, de ce pare că a fost necesară tranziția de la starea naturală către cea civilă și de ce legea este un stâlp fondator al statului. Pare că în fapt tranzacția oamenilor reprezentată de contractul social, reprezintă doar o punere de acord cu privire la formarea de legi și organisme adiacente în cadrul cărora ne limităm în mod rațional libertatea pentru a câștiga siguranța. Statul, o forță superioară individului și cu mult mai puternică decât acesta, are putere și legitimitate din învoiala comunitară de a-i da putere. Cu toate acestea, legea reprezintă voința comună care apare ca o garanție ce promite să ocrotească individul în fața posibilelor abuzuri sau a arbitrarului, având în vedere puterea exorbitantă pe care o are statul prin raportare la cetățean.

Convenția statului îi dă și legitimitate pentru că oamenii aleg în mod raționat și conștient să își limiteze din posibilități și să le înmâneze în mâna conducătorilor, pe care în statul democratic, tot ei îi aleg. Pentru ca statul să aibă continuitate, se formează legile care să asigure că fiecare înțelegere îi vizează pe toți cetățenii, chiar și pe cei din conducere, iar că abaterea de la convenția comunității, va atrage un soi de sancțiune pentru a se menține pacea și buna funcționare a înțelegerii. Mai mult, tot prin lege se instituie posibilitatea cetățenilor de a se răzvrăti când statul nu mai onorează convenția, devine abuziv și își atacă cetățenii. Deci legea apare ca să protejeze drepturile și libertățile pe care individul și le-a păstrat în momentul în care a luat parte la convenție.

Importanța protejării drepturilor și libertăților omului este lesne de înțeles având în vedere că rolul protector nu mai aparține fiecăruia în parte, ci este atribuit unui terț. Nimeni nu își mai face singur dreptate, iar cum echitatea nu poate fi lăsată la voia întâmplării, a fost necesară o enumerare a drepturilor și libertăților de protejat în societate pentru a asigura pacea. În spațiul culturii europene se pune greutate pe drepturi și libertăți astăzi, dar a fost necesar un lung parcurs în cadrul căruia să se contureze necesitatea protejării nediscriminatorii a oamenilor de pretutindeni, deziderat neatins încă.

Legea fundamentală apare ca expresie a lipsei de legitimitate pe care statul o avea în fața cetățenilor săi și ca nevoie stringentă de limitare a puterii statului pentru a putea proteja indivizii și pentru a le garanta anumite drepturi și libertăți. Statele nu au fost dintotdeauna democratice, laice, conduse de aleșii poporului, ci și-au găsit legitimitatea suveranității în divinitate, monarhul fiind trimis divinității pe pământ. Merită menționat că dreptul roman își are originile în reguli și norme ce erau cunoscute doar de preoții vremii, pentru că legea era justificată la rândul său de divinitate. Dreptul roman se conturează cu adevărat odată ce se renunță la formalism și la misticism, popularizând legea în rândul cetățenilor. Justificarea puterii prin prisma divinității a determinat absolutismul, ca o conducere unificatoare a celor trei puteri astăzi separate. Astfel că asemeni contractului social care marchează momentul intrării în starea civilă, constituția marchează momentul în care oamenii se răzvrătesc împotriva Leviathanului pentru a se proteja și îi limitează puterile arbitrare.

Partea a doua

Evoluția treptată către statul de drept trebuie privită în ansamblu și în totalitatea progresului legii cutumiare, nescrise, care culminează într-o lege fundamentală scrisă. Revendicarea drepturilor de către burghezie reprezintă un pas important pentru nașterea constituției, momentul de incipit fiind 1215 prin *Magna Charta Libertatum*, exprimând esența constituționalismului: limitarea puterii lui Ioan Fără de Țară și a presupușilor acestuia și

asigurarea unor drepturi minimale pentru cetățeni. Cu toate acestea, este de remarcat că nașterea constituționalismului nu a avut la bază interesele celui mai defavorizat cetățean, ci tot pe cele ale burgheziei, care s-a văzut opresată de monarh, ea la rândul ei opresând omul de rând. Totuși, reclamarea drepturilor de către burghezie a deschis discursul asupra limitării puterii monarhului. Trebuie să mai reținem că deși poartă o deosebită importanță, *Magna Charta Libertatum* conține mai degrabă prevederi procedurale, administrative.

Magna Charta Libertatum asigură posibilitatea de a avea un drept de proprietate privată și de a lăsa moștenire sau de a moșteni un bun guvernat de dreptul de proprietate privată. Reținem ca pivotal acest aspect pentru că dreptul de proprietate privată este unul dintre cele mai importante drepturi. Amintim despre teoria lui John Locke cu privire la proprietate, și anume că aceasta este naturală, la fel ca și proprietatea comună. Dumnezeu a lăsat pământul și tot ce există pe acesta omului ca bun comun, având toți un drept de proprietate comun. Totuși, Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu trup și rațiune, astfel că omul se naște cu dreptul de proprietate asupra acestora. Omul are drept de proprietate privată cu privire la propriul trup și intelect, drept care se manifestă lesne de înțeles: „Deși pământul și toate creaturile inferioare aparțin tuturor oamenilor în comun, fiecare om are o proprietate (*property*), și anume asupra persoanei sale. Iar la aceasta nu are nimeni altcineva dreptul în afara sa.”⁹ Interesant este raționamentul lui Locke mai departe și anume că proprietatea privată asupra persoanei, adică asupra trupului și rațiunii se extinde asupra a ceea ce omul creează cu propriile sale mâini prin muncă. Astfel că dacă un lucru se modifică prin mâna și munca omului, acesta devine proprietatea privată a celui din urmă: „Putem spune că munca trupului său și lucrarea mâinilor sale sunt cu adevărat ale sale. Oricărui lucru pe care îl scoate din starea în care l-a făcut și l-a lăsat natura, el îi adaugă munca sa, și, adăugându-i ceva ce este al său, îl face astfel proprietatea (*property*) sa. Fiind scos de către om din starea comună în care l-a lăsat natura, lui i se adaugă ceva prin munca acestuia - ceea ce exclude dreptul comun al celorlalți oameni.”¹⁰ Apreciem ca foarte importantă observația lui Locke pentru că în dreptul românesc medieval, o modalitate de a dobândi un drept de proprietate privată era chiar schimbarea valorii economice sau a destinației economice a unui bun care nu aparținea nimănui. Astfel că munca justifică dreptul de proprietate. Ne putem pune numeroase probleme legate de echitatea acestui aspect, precum posibilitatea celui mai slab dintre cetățeni de a beneficia de acest mod de dobândire a proprietății private, dar nu vom dezvolta asemenea dezbateri.

Amintim și de articolele 39 și 40 din *Magna Charta Libertatum* prin care se asigură dreptul fiecărui om de a fi deținut și judecat doar după și în baza unui proces echitabil. Chiar dacă acestea sunt echivoce, poartă o deosebită importanță pentru ceea ce se implementează mai târziu sub denumirea de *habeas corpus*.

În baza a ceea ce am explicat mai sus, chiar dacă propriu-zis prima constituție scrisă este cea americană din 1787 de la Philadelphia, procesul constituțional era deja născut. Cu toate acestea, constituția americană este importantă pentru că instaurează în scris separația puterilor în stat, dreptul la viață, libertățile fundamentale și greutatea pe care această lege o are în comparație cu celelalte prin stabilitatea acesteia, procedura complicată de modificare, toate

⁹ John Locke, *op. cit.*, p. 68.

¹⁰ *Ibidem*.

acestea contribuind la o forță juridică superioară celorlalte legi. Deși învechită, importanța constituției americane este foarte prezentă astăzi, fiind o forță unificatoare a celor 50 de state americane. Astfel că deși propune foarte multe probleme cu privire la actualitatea amendamentelor, constituționalismul american este înrădăcinat în spiritul american, care reprezintă apexul ideii de drept.

Fenomenul constituționalismului ia amploare și în Europa și tratează legea fundamentală în mod similar pretutindeni, impunându-se cu timpul o osmoză a constituțiilor în statele parte din Uniunea Europeană. Constituționalismul în Europa trece de simpla dorință de a proteja omul ca individ și înglobează mai degrabă, dorința de unificare și de stabilizare a legilor la nivelul statelor europene. Vom observa că constituțiile au ca element necesar asigurarea statului de drept prin separația puterilor și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Constituționalismul își are bazele în Europa în absolutismul tumultuos din Franța din secolul XVII și în iluminismul secolului XVIII, cele două culminând prin Revoluția Franceză din 1789. Justificarea divină a puterii monarhului, ambiguitatea deciziilor politice și critica rațională a sistemului politic monarhal determină o iremediabilă deșteptare a oamenilor. Legitimitatea sistemului politic, libertatea, asigurarea drepturilor și egalitatea oamenilor sunt idei care se înrădăcesc în mentalitatea colectivă care devine pregătită să își revendice drepturile.

Vom explica pe scurt ce înțelegem prin constituție și vom încerca o definiție a acesteia. Constituția sau Legea Fundamentală reprezintă în fapt tot un act normativ, la fel ca toate celelalte la o primă analiză. Totuși, există anumite particularități care fac constituția o lege supremă. Un prim element care îi oferă suprașiră este acela că în constituție sunt reglementate „relațiile sociale fundamentale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării stărale a puterii”¹¹, deci are un conținut bogat și extrem de important. Un alt element esențial unei constituții este forma acesteia, felul în care este adoptată și modificată, cele două fiind greoaie tocmai pentru a asigura stabilitate și continuitate constituției. Toate cele menționate și puterea emitentă a normelor constituționale dau acesteia o forță juridică mai mare ca a oricăror alte legi. De aceea, suprașiră constituției este legitimă și în funcție de aceasta se face controlul constituționalității legilor. Deci constituția reprezintă actul normativ care reglementează relațiile sociale apărute în momentul nașterii, menținerii și exercitării puterii de stat.

În Țările Române principiile iluministe specifice constituțiilor moderne europene s-au afirmat în prima jumătate a secolului al XIX-lea prin conținutul Regulamentelor Organice, redactat de boieri români, precum separarea puterilor în stat, alegerea domnului de către reprezentanții marilor boieri; asemănarea până la identitate existentă între textele celor două Regulamente a pregătit pe plan juridic Unirea Principatelor. Ele au funcționat până în 1858 când cele 7 mari puteri protectoare au impus un nou act constituțional, Convenția de la Paris. Aceasta întârea puterea domnitorului, prin faptul că putea să dizolve puterea legislativă, dar a creat și 3 instituții comune, ce unificau juridic Principatele: Comisia Centrală, Înalta Curte, Curtea de Conturi. Reformele de modernizare, introduse între anii 1863 și 1864 nu ar fi fost posibile fără crearea statului național român modern și a primului guvern unic de la București din 1862. „Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris” întârea puterea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în raport cu puterea legislativă, aspect care a generat alianțele politice

¹¹ Ioan Murariu, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 13.

ce au acționat pentru impunerea abdicării domnitorului în 11 februarie 1866. Autoritatea șefului statului a fost mărită prin Constituția din 1866: principele Carol I avea drept de veto, putea demite parlamentul, putea convoca alegeri parlamentare, într-o societate românească unde mentalități încă medievale se întrepătrundeau cu cele moderne.

Considerăm ca un postulat ideea că rațiunea este forța călăuzitoare ce stă la baza alcătuirii unei Constituții și că prin aceasta se urmărește eliminarea, pe cât posibil, a arbitrarului, în funcție de contextele istorice în care au fost elaborate constituțiile românești. Constituția din 1923 a fost o ajustare juridică rațională a Constituției din 1866, necesară după momentul astral al anului 1918, când s-a afirmat România Întregită, confirmată în tratatele de pace din anii 1919-1920.

Derapajele de la echilibrul puterilor încep cu anul 1938 când schimbarea Constituției din 1923 nu este supusă votului Parlamentului, așa cum cereau prevederile constituționale, ci se face printr-un plebiscit. Puterea executivă devine dominantă față de cea legislativă, autoritarismul câștigă teren: sunt desființate partidele politice, apare primul partid unic "Frontul Renașterii Naționale". Arbitrariul (voința unui singur om), apărut la nivel constituțional, continuă în septembrie 1940, prin Decretul regal 3052/5 septembrie 1940, care suspendă Constituția, dizolvă Parlamentul fără să existe prevederi legale în acest sens. Decretul 3053/1940 îl învestește pe primul ministru Ion Antonescu cu „puteri depline”, iar a doua zi regele Carol al II-lea părăsește țara și lasă tronul fiului său Mihai I.

După 23 august 1944, din punct de vedere juridic, ar fi trebuit să intre în vigoare Constituția din 1938, dar noul context istoric marcat de dominația URSS-ului în sud-estul Europei, face ca dorita raționalitate constituțională să rămână o veșnică aspirație. Construcțiile juridice impuse de regimul comunist din 1948, 1952, 1965 nu au avut nicio continuitate cu reglementările constituționale anterioare, fiind subordonate total factorului politic.

Anul 1989 marchează începutul democrației în România, căderea comunismului, într-un proces similar altor țări din Europa de Est. Așadar, revoluția din 1989 a însemnat, din punct de vedere juridic, o negare a legislației comuniste, fapt ce s-a produs la 21 noiembrie 1991, când s-a adoptat Constituția, de către Adunarea Constituantă. Elaborarea proiectului constituție a fost realizat de specialiști români în drept constituțional, după modelul celei de-a V-a republici franceze și cuprindea 7 titluri și 152 articole. Amintim câteva articole demne de menționat precum articolul 4 care atestă egalitate între cetățeni, articolul 6 despre dreptul la identitate, articolul 8 care normează pluralitatea partidelor politice, articolul 15 cu privire la universalitatea drepturilor cetățenilor, egalitatea în drepturi (art. 16), accesul liber la justiție (art. 21), dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (art. 22), libertatea individual (art. 23), dreptul la apărare (art. 24), libertatea de circulație (art. 25), libertatea conștiinței (art. 29), libertatea de exprimare (art. 30), dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34), dreptul de vot (art. 35), dreptul de a fi ales (art. 36), dreptul de asociere (art. 40), dreptul la proprietate privată (art. 44), dreptul de petiționare (art. 51), restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți (art. 53). Ținem să amintim că în acest an se împlinesc 30 de ani de când a fost validată printr-un referendum la 8 decembrie 1991 (Ziua Constituției), funcționarea Constituției postdecembriste asigurându-ne cadrul legislativ democratic actual.

În vederea aderării României la UE, în 2003, Constituția a fost revizuită, ajungându-se la 8 titluri și 156 articole, schimbările au avut în vedere alegerea Președintelui pe 5 ani, nu pe 4

ani, garantarea dreptului la proprietate, desființarea serviciului militar obligatoriu. În noul context al aderării, România și-a asumat obligații ca membru al UE, sub forma acceptării unor standarde internaționale și europene în materie de drept. Menționăm că se adaugă două noi articole care să sublinieze obligativitatea separării puterilor în stat și că se adaugă și se completează anumite drepturi și libertăți, precum libertatea economică. Totuși, importanța constituției de la 1991 reiese tocmai din faptul că constituția din 2003 este de fapt o modificare a celei din 1991, o mare parte din aceasta rămânând la fel.

Partea a treia

Enunțăm ca un alt postulat ideea conform căreia Constituția actuală este singura armă de apărare a cetățeanului împotriva arbitrarului, rolul ei este să ofere ocrotire și siguranță cetățeanului. Subliniem însă că ocrotirea nu poate fi una absolută, mai ales în societatea contemporană afectată de hazard, schimbări climatice sau de actuala pandemie Covid-19. La acestea se poate adăuga și tendința tot mai mare de concentrare a puterii în mâinile instituțiilor statului, a politicienilor. Față de această concentrare menționăm poziția lui Thomas Jefferson, părintele fondator al S.U.A., autor al Declarației de Independență, care aprecia că oamenii sunt datori să-și apere drepturile și libertățile lor fundamentale dobândite și înscrise în Constituție, iar că legile se vor modifica în funcție de „progresul minții umane”.

Din 11 martie 2020, când O.M.S. a declarat pandemia, având în vedere răspândirea accelerată, mai mult decât gravitatea bolii, s-a instalat criza sanitară Covid-19, cu implicații profunde și multiple asupra tuturor palierelelor vieții sociale și individuale, prin restricționarea unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului, cu scopul, aproape atins al protejării vieții și sănătății cetățenilor români. Carantinarea teritorială este recomandată în orice situație de risc epidemiologic, ea are ca scop încercuirea focarului epidemiologic, dar carantinarea în funcție de vârstă a fost un abuz din partea autorităților asupra cetățenilor de peste 65 de ani. Cunoaștem cu toții restricțiile impuse de a sta în casă, prin Decretul prezidențial, 195/16.03.2020, ce institua starea de urgență, Decretul 240/ 14.04.2020 de prelungire a stării de urgență, concomitent cu restricționarea exercitării unor drepturi, precum libera circulație, libertatea de întrunire și de asociere, libertatea de exprimare și de informare, libertatea religioasă, dreptul la viață de familie, dreptul la azil, principiul egalității și al nediscriminării, dreptul la viață privată și la protecția datelor, dreptul la educație și dreptul la muncă.

În Constituția actuală aceste posibile restricții sunt prevăzute prin articolul 53, unde se precizează că restrângerea poate fi făcută, prin lege, asupra întinderii exercitării unor drepturi și libertăți, dar nu asupra existenței în sine a dreptului sau a libertății, restrângerea trebuie să fie proporțională, nediscriminatorie și numai dacă este necesară. Redăm mai jos conținutul articolului 53 din Constituție.

„(1) Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2) *Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.*”

Articolul 93 din Constituție prevede că Președintele României poate institui, potrivit legii, starea de asediu/urgență și solicită Parlamentului încuviințarea măsurii adoptate în cel mult 5 zile de la luarea acesteia. Conform acestor prevederi au fost introduse decretele prezidențiale 195/16.03.2020 și 240/14.04.2020 prin care s-a instituit starea de urgență și prelungirea ei. O.U.G. nr. 68/14.05.2020 prevede că starea de alertă este declarată de C.N.S.U. (Comitetul Național pentru Situații de Urgență) cu acordul primului ministru pentru maxim 30 de zile, perioadă ce poate fi prelungită succesiv, tot pentru 30 de zile. Întrucât măsurile de restricție au vizat mai mult de jumătate din județele țării, a fost nevoie de acordul Parlamentului, dat prin Legea 55/15.05.2020. Aceste două acte normative au adus modificări O.U.G. nr. 21/2004, confirmând faptul că legea este perfectibilă prin: stabilirea perioadei stării de urgență/alertă de 30 de zile, definirea stării de alertă și funcționarea C.N.S.U. Constituția prevede la articolul 34, alineatul 2 măsuri de protejare a vieții cetățenilor prin existența prevederii obligativității „măsurilor pentru asigurarea igienei și sănătății publice”.

Tot în luna martie au fost introduse ordonanțele militare nr.3/24.03.2020, și nr.4/29.03.2020 care limitau dreptul de circulație al persoanelor de peste 65 ani, permițându-le să iasă în spațiul public numai 2 ore, între orele 11-13.

Prin aceste măsuri s-au încălcat drepturile constituționale precum: egalitatea în fața legii, s-a produs o discriminare ilegală, neconstituțională. Președintele Academiei Române Ioan Aurel Pop, în articolul „Periculoși bătrâni”, semnală că aceste măsuri strivesc bătrânilor umanitatea și le pătiază demnitatea: „Bătrânii sunt (încă) oameni ca toți oamenii. Acum sunt și ei primejduiți de molimă, dar nu sunt periculoși. Nu-i mai „protejați” peste măsură, fiindcă le striviți umanitatea și le pătați demnitatea. Omenia nu le-o puteți distruge și nici păta, deoarece o au din belșug și o revarsă neîncetat asupra acestei lumi bolnave.”¹² Ordonanțele militare au fost „acte legislative cu o natură constituțională imprecisă, de fapt neprevăzută în constituție, dar indicate ca temei”¹³.

Criza medicală Covid-19 a afectat pe fiecare la nivel individual, familial și social; în privința respectării drepturilor omului, cu privire la protecția datelor cu caracter personal s-a constatat că Serviciul de Transmisiuni Speciale (STS), Autoritatea pentru Digitalizarea României „ar fi trebuit să se implice direct pentru realizarea site-urilor cu formulare astfel încât RCS-RDS să nu dețină liste cu persoane izolate la domiciliu.”¹⁴ Autoritatea pentru Digitalizarea României este garantul oficial al site-urilor: <https://datelazi.ro>, <https://stirioficiale.ro/informatii>, <https://fiipregatit.ro>. Cu toate acestea, în pandemia de coronavirus Sars-Cov2, au existat „denaturări cu privire la „numărul persoanelor infectate, publicitate cu scop de marketing, prezentarea denaturată a unor acte legislative sau cu privire la acțiunile statelor implicate”¹⁵.

¹² <https://evz.ro/periculosii-batrani-un-manifest-tulburator-semnat-de-ioan-aurel-pop.html>.

¹³ Victor Voicu, Costin Cernescu, Irinel Popescu (coord.), *Pandemia Covid 19 în România. Aspecte clinice și epidemiologice*, Editura Academiei Române, București, 2020.

¹⁴ <https://www.7iasi.ro/rcs-rds-detine-ilegal-o-lista-a-persoanelor-izolate-la-domiciliu-dsp-si-politia-neaga-ca-au-furnizat-baza-de-date/>.

¹⁵ Victor Voicu, Costin Cernescu, Irinel Popescu (coord.), *op. cit.*, p. 441.

Media a transmis știri neverificate, apoi le-a dezmințit, a facilitat infodemia, încălcând dreptul la informare și la liberă exprimare; s-a indus în rândul oamenilor teama, le-a scăzut încrederea în autoritățile statului. „Avem de a face, și în acest caz, cu reciclarea periodică a unor teze neverificabile despre coronavirus, utilizate pe larg de adepții teoriilor conspirațiilor pentru a-și fundamenta opiniile.”¹⁶ De asemenea măsurile sanitare luate nu au oferit un sprijin psihologic, s-a creat un dezechilibru între unitățile spitalicești desemnate pentru combaterea Covid-19 și cele necesare pacienților cu alte boli cronice; a existat riscul încălcării dreptului la viață atât pentru pacienți, cât și pentru personalul medical din cauza dispozitivelor medicale insuficiente sau necorespunzătoare. De multe ori „supraprotecția a devenit superinterdicție”¹⁷ cu referire la restricțiile impuse vârstnicilor, în ciuda necesității de a promova solidaritatea între generații. Dintr-o alta perspectivă „Experții Consiliului Europei atrag atenția asupra nevoii de menținere a unui climat de toleranță și acceptare în rândul comunităților scindate din cauza opiniilor contrare privind vaccinarea împotriva virusului SARS-CoV-2. Interogațiile evidențiate [...] conduc la îndatorirea autorităților de a informa cetățenii cu privire la caracterul non-obligatoriu al vaccinării astfel încât să se comunice în mod clar că nicio persoană nu poate fi supusă unor presiuni politice, sociale sau de altă natură pentru a se vaccina atât timp cât vaccinarea nu reprezintă opțiunea neechivocă a persoanei în cauză.”¹⁸

Deciziile Curții Constituționale din România, considerată garantul suprem al Constituției, nr. 152/2020, nr. 157/2020, nr.221/2020, nr. 457/2020, apreciază că s-a încălcat principiul proporționalității prin măsurile luate în pandemie, având în vedere prevederile Legii 55./2020 și a Legii 136 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic. C.C.R. a declarat ca neconstituționale internarea obligatorie fără consimțământul persoanei în cauză, deoarece se încalcă art. 25, 26 din Constituție, respectiv dreptul la libera circulație și dreptul la viață intimă, familială și privată. Aceeași autoritate apreciază, în deciziile de mai sus, că au existat măsuri luate în pandemie, cărora le-a lipsit „claritatea și previzibilitatea”, aspect care a contribuit la apariția abuzurilor și acțiunilor discreționare ori ilegale.

Față de această boala insidioasă, cât și cu privire la aspectul respectării drepturilor omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului, în *Studiu preliminar privind criza generată de pandemia COVID-19 și impactul acesteia asupra drepturilor omului*, apreciază că există 3 drepturi inalienabile și anume dreptul la viață, interzicerea torturii, interzicerea sclaviei, a muncii forțate, aplicarea principiului accesului liber la justiție și a unui proces echitabil astfel ca orice potențială pedeapsă să își aibă justificarea în lege, drepturi care trebuie să subziste indiferent de situații excepționale, precum pandemia actuală.

Pandemia COVID-19 a creat dificultăți în întreaga U.E. și a afectat profund populația lumii, prin (re)introducerea măsurilor de izolare și a celor sanitare, utilizarea măștilor și amendarea aspră în caz de nerespectare a acestora. Este afectată funcționarea democratică a societății, echilibrul puterilor în stat prin faptul că puterea executivă și-a depășit competențele, a căpătat

¹⁶https://adevarul.ro/news/societate/check-media-pandemie-stiri-false-ocultism-1_5f5a741e5163ec4271dbc6e3/index.html.

¹⁷ Ilie Bădescu, Alina I. Bădescu, *Pandemie și societate*, Editura Mica Valahie, București, 2020, p. 54.

¹⁸<https://www.universuljuridic.ro/vaccinarea-impotriva-infectarii-cu-virusul-sars-cov-2-intre-abordari-institutionale-si-scenarii-reputiatoare/>.

noi puteri care i-au permis să limiteze drepturi individuale. România a activat articolul 15 al Convenției cu privire la Apărarea Drepturilor Omului la data de 18 martie 2020, prin notificarea nr. JJ9014C Tr./005-226. Derogarea de la Convenția Europeană în cazul României a fost ridicată la data de 15 mai 2020 prin notificarea nr. JJ9051C Tr./005-251.

Rezoluția Parlamentului European din 13 noiembrie 2020 referitoare la impactul măsurilor privind COVID-19 asupra democrației, statului de drept și a drepturilor fundamentale apreciază că chiar și într-o stare de urgență, principiile fundamentale ale statului de drept, democrația, respectarea drepturilor fundamentale trebuie să prevaleze, iar toate măsurile de urgență, derogările și limitările trebuie să facă obiectul unor condiții generale: cea a necesității, cea a proporționalității în sens restrâns și cea a caracterului temporar.

Rezoluția solicită trecerea de la starea de urgență *de facto*, întemeiată pe legislația obișnuită, la o stare de urgență *de jure*, întemeiată pe constituție, oferind astfel garanții mai bune democrației, statului de drept și drepturilor fundamentale ale omului în cazul unei situații de urgență. De asemenea, a solicitat ca statele membre să se asigure că atât declararea și posibila prelungire a stării de urgență, pe de o parte, cât și activarea și aplicarea prerogativelor excepționale, pe de altă parte, să fie supuse unui control parlamentar și judiciar eficient, atât intern, cât și extern, și să se asigure că parlamentele au dreptul de a pune capăt stării de urgență.

Măsurile luate într-o perioadă de criză, ca exemplu cea actuală, nu pot deveni condiții ale eligibilității cetățenești, deoarece relația dintre drept și restricții, normă și excepții nu trebuie inversată; ar fi în neconcordanță cu art. 1, alineatul 3, cu art.53 din Constituția României. În Constituție drepturile și libertățile sunt garantate, iar numai exercitarea lor poate fi restrânsă, conform art. 53.

Concluzii

Având în vedere că în anul 2021 se împlinesc 30 de ani de la adoptarea Constituției din 1991, ușor revizuită în 2003, dorim să subliniem aplicabilitatea acestui scut legislativ pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; considerăm că pandemia a fost un context social istoric care a testat contractul social încheiat în 1991; în perspectivă, istoria își va impune propriul conținut legislativ, dincolo de stângăciile actuale ale autorităților și de impactul multidimensional al crizei medicale. Pandemia de Covid-19 ne-a demonstrat că suntem vulnerabili în situații de criză, de hazard, cum a fost cea actuală, incapabili să operăm în planul nostru propriu spiritual, considerând că acest plan se află în exteriorul nostru și nu în noi înșine.

Subliniem îmbolnăvirile grave și decese cauzate de virusul Sars-cov-2, apărute în statisticile publicate și prezentate zi de zi de presă. Prin media s-a propagat „un sistem global de gândire prin logarea planetară, ce poate conduce la un spațiu mental concentraționar”, la îmbolnăvirea sufletelor prin uniformizare, contrar diversității naturii. Tehnologia singură nu este panaceu universal pentru maladiile lumii, deși folosirea inteligentă a tehnologiei poate crea o lumină diferită; lumea virtuală nu va dilua și anihila ordinea lumii existente, dar va complica aproape fiecare comportament”.¹⁹

¹⁹ Andrei Marga, *Societatea nesigură*, Editura Niculescu, București, 2016, p. 126.

BIBLIOGRAFIE

- Bădescu, Ilie, *Sociologie noologică, ordinea spirituală a societății*, Editura Mica Valahie, București, 2007.
- Bădescu, Ilie, Bădescu, Alina I., *Pandemie și societate*, Editura Mica Valahie, București, 2020.
- Bădescu, Ilie, *Noopolitica războiului nevăzut*, Editura Mica Valahie, București, 2019.
- Boroi, Gabriel, *Curs de drept civil partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2012.
- Constituția României*, ediția a 4-a actualizată la 6 aprilie 2015, Editura Rosetti International, București, 2015.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*, Editura Touchstone, Londra, 1997.
- Kant, Immanuel, *Metafizica moravurilor*, Editura Antaios, București, 1999.
- Locke, John, *Al doilea tratat despre cărmuire*, Editura Nemira, București, 1999.
- Marga, Andrei, *Societatea nesigură*, Editura Niculescu, București, 2016.
- Murariu, Ioan, Tănăsescu, Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a 14-a, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2011.
- Rousseau, Jean-Jacques, *Contractul social*, Editura Mondero, București, 2007.
- Voicu, Victor, Costin Cernescu, Irinel Popescu (coord.), *Pandemia Covid 19 în România. Aspecte clinice și epidemiologice*, Editura Academiei Române, București, 2020.

Surse online

- <http://www.irdo.ro/rapoarte-specifice.php>
- <https://www.e-ziare.ro>
- <https://educatiejuridica.ro/massmedia/>
- <https://unesdoc.unesco.org/ark>
- <https://ziare.com/articole/evenimente>